

DRIE BESLAGEN RAMEN OP DE HISTORISCHE WERKELIJKHEID

Joep G. van Oss. S4153561

OKTOBER, 2018

OPLEIDING BESTUURSKUNDE, FACULTEIT DER MANAGEMENTWETENSCHAPPEN, RADBOD
UNIVERSITEIT NIJMEGEN

Begeleider: Dr. J.H.M.M. Tholen

Inhoudsopgave

1. Abstract	P. 2
2. Inleiding	P. 3
3. Deel 1, Bestuurshistorie: Filosofie en theorie	P. 5
- Theorie	P. 5
- De drie disciplines	P. 6
4. Deel 2, Selectie en methode	P. 14
- Selectie	P. 14
- Operationalisatie	P. 17
5. Deel 3, Analyse	P. 20
- Bestuurskundigen	P. 20
- Historici	P. 29
6. Deel 4, De vergelijking	P. 38
- Bestuurskundigen	P. 38
- Historici	P. 41
- Historici en bestuurskundigen als bestuurshistorici	P. 43
- Conclusie	P. 45
7. Reflectie	P. 47
8. Bibliografie	P. 48

Abstract

In *Drie beslagen ramen op de historische werkelijkheid* staat de wetenschappelijke praktijk centraal. Dit onderzoek wil, in navolging van de theorie van Kuhn en Latour die het verschil tussen wetenschappen in het algemeen bestuderen, het verschil tussen de geschiedwetenschap en bestuurswetenschap onderzoeken. Het doel hierbij is bij te dragen aan de bewustwording van verschillen tussen onderzoeken. Dit bewustwordingsproces tussen wetenschappelijke instituties zou (eventueel) interdisciplinariteit of een kennisuitwisseling kunnen bewerkstelligen met het oog op de wetenschappelijke praktijk. De hoofdvraag bij dit onderzoek is dan ook: *Hoe verschillen de geschiedwetenschappen die het openbaar bestuur bestuderen in wetenschapsopvatting van de bestuurswetenschappen die de geschiedenis bestuderen?*

Om deze hoofdvraag te beantwoorden is dit onderzoek in vier delen gesplitst. Het eerste deel is theoretisch van aard. De theorieën van Kuhn en Latour worden gebruikt om te laten zien hoe verschillen tussen wetenschappen kunnen ontstaan en ook blijven bestaan. Vervolgens wordt er gekeken naar de verschillen van deze wetenschappen van elkaar verschillen. Dit aan de hand van drie wetenschapsfilosofische stromingen: hermeneutiek, positivisme en narrativisme. In deel twee worden tien wetenschappelijke werken geselecteerd: vijf werken geschreven door historici en vijf door bestuurskundigen. Vervolgens worden de stromingen hermeneutiek, positivisme en narrativisme geoperationaliseerd, om in deel drie de geselecteerde werken te analyseren. Daarna worden deze resultaten van de analyse samengebracht. De historici en de bestuurskundigen worden onderling vergeleken en de bestuurskundigen worden met de historici vergeleken. Tot slot volgt de conclusie.

In de conclusie wordt de hoofdvraag beantwoord. Uit de vergelijking blijkt dat de bestuursgeschiedenis in het algemeen naar de hermeneutische wetenschapstraditie neigt. Historici en bestuurskundigen onderling hebben wel andere voorkeuren. Historici neigen naar de hermeneutische en narrativistische methoden. Terwijl bestuurskundigen neigen naar hermeneutische en positivistische methoden. Daarmee kijken historici anders naar het verleden dan bestuurskundigen en trekken andere conclusies en lessen uit de geschiedenis.

Inleiding

Toen ik begon aan mijn master bestuurskunde na een geschiedenisbachelor gehaald te hebben vroeg men mij keer op keer: "Poe, dat is wat anders, hoe kom je daar toch weer bij?" Mijn antwoord op die vraag was steevast dat dit wel meevalt. Het enige verschil zit in het onderwerp of de tijdsafbakening. De bestuurskunde bestudeert de overheid in het heden; de geschiedenis in het verleden. Naarmate mijn premaster en later mijn master bestuurskunde vorderden bleek dat er toch een heel andere manier van kijken naar de werkelijkheid en het gebruik van methoden bij bestuurskunde gehanteerd werd dan de perspectieven en aanpakken die ik gewend was van geschiedenis. Dit heeft mij mijn hele studie gefrappeerd.

Tijdens mijn geschiedenisbachelor op de Radboud Universiteit had ik verschillende wetenschapstradities en daaruit voortkomende methoden leren kennen. In navolging van Harry Jansen (2010) zijn dit: de politiek-interpreterende traditie, de maatschappij-explorerende traditie en de cultuur-representerende traditie. In de vakken geschiedfilosofie die ik volgde werd de indruk gewekt dat de maatschappij-explorerende traditie goeddeels in onbruik was geraakt. De verwachting die ik had was dat deze filosofische inzichten universeel zijn. Een andere studie/wetenschap zou een ander onderzoeksonderwerp hebben maar de achterliggende inzichten zouden hetzelfde zijn, was mijn veronderstelling. Niets bleek minder waar. Dat ontdekte ik toen ik aan bestuurskunde begon en de methoden voor mij maatschappij-explorerend aan deden. Tijdens de master bestuurskunde wordt het vak Bestuurskundige Onderzoeksbenaderingen gegeven, waar weer drie tradities naar voren komen: een traditie die zoekt naar causale mechanisme, een interpreterende traditie, en een traditie welke kritisch staat tegenover de bestaande orde. Deze drie tradities hebben vaak dezelfde vertrekpunten vanuit filosofisch perspectief als de geschiedfilosofische tradities maar uiten zich anders. In dit geval staat de kritische traditie in haar kinderschoenen en de meest rigide traditie is de causale traditie. Waar komen deze verschillen vandaag? Bestaan deze verschillen er überhaupt ook echt?

Vanuit die persoonlijke verwondering zijn er veel discussies begonnen en vragen opgekomen. De meeste prominente vraag daarbij is de hoofdvraag van dit onderzoek: *Hoe verschillen de geschiedwetenschappen die het openbaar bestuur bestuderen in wetenschapsopvatting van de bestuurswetenschappen die de geschiedenis bestuderen?* Het doel van dit onderzoek is om te bestuderen of de geschiedwetenschappen en de bestuurswetenschappen verschillen van aard met betrekking tot doel, aanzien van onderzoeksobject en methode. De achterliggende ambitie is om wetenschappers meer bewust te maken van hun onderlinge verschillen in aanpak als men aan hetzelfde onderzoeksveld werkt. Dit zou kan bijdragen aan meer interdisciplinariteit of tenminste een kennisuitwisseling. De keuze om dit onderzoek te richten op de Nederlandse wetenschap heeft een praktische grond. De toegang tot deze werken, het inzicht in de universiteiten en mogelijkheid tot het lezen in het Nederlands is makkelijker. De vraag is echter wel in hoeverre de geschiedwetenschap te vergelijken is met de bestuurswetenschap.

Helaas voor bestuurders, gelukkig voor historici, krijgen hedendaagse bestuurders steeds meer te maken met geschiedenis ('t Hart, 2001). De maatschappij krijgt een steeds groter, of in ieder geval steeds tragischer, historisch besef. Iedere natiestaat, en ieder bedrijf, heeft zijn of haar lijken in de kast. Veelal wordt gerefereerd aan het koloniale verleden. Denk aan politieke partijen als DENK die het koloniale verleden willen herschrijven. Of in ieder geval tradities die nu als schandelijk gezien worden. Bestuurders moeten van onbesproken gedrag

zijn en zo gaan hun persoonlijke geschiedenissen een rol spelen. Dit noemt Paul 't Hart (2001) ook wel de inquisitiedemocratie, waarbij geschiedenis steeds meer als munitie gaat dienen.

Volgens Paul 't Hart (2001) moeten bestuurders steeds meer omgaan met het verleden. Ten eerste in de vorm dat zij zich baseren op oudere instituten en deze legitimeren zich vaak in het verleden. Ten tweede met het beleid van hun voorgangers en hun persoonlijk verleden. Ten derde met fouten en beleid wat daaruit voortkwam uit het verleden. Het is dus van belang dat er in bestuurlijke kring niet alleen vooruit gekeken wordt. Problemen ontstaan in het verleden en het hebben van besef van het verleden is dus van nuttig om problemen op te lossen. Wellicht, hebben voorgangers al beleid gemaakt om deze problemen op te lossen. Zoals het geval was bij de krakersrellen die eind jaren tachtig weer opleefden. De plannen, gebaseerd op eerdere ervaringen in de voorgaande rellen, lagen vergeten in het archief van het hoofdkantoor stof te happen ('t Hart, 2001). Daardoor is er binnen de bestuurskunde steeds meer aandacht voor de geschiedenis in de vorm van bestuursgeschiedenis (Raadschelders, 1998).

In deze vorm wordt zowel het openbaar bestuur als het verleden onderzocht door bestuurskundigen. Er zijn ook een aantal historici die het openbaar bestuur bestuderen. Daarmee hebben deze bestuurskundigen en deze historici eenzelfde onderzoeksveld. Zodoende zijn de verschillen tussen deze wetenschappers alleen de faculteit en opleiding. Daarmee is hun onderzoek, in de vorm van bestuursgeschiedenis, met elkaar vergelijkbaar.

Om de boven genoemde hoofdvraag te beantwoorden is de tekst in vier delen opgedeeld. In deel 1 staan de theorie en de filosofische stromingen centraal. Allereerst wordt er hier gezocht naar theorie die verklaart waar de verschillen tussen wetenschap aan de verschillende faculteiten uit voort kunnen komen. Verder worden in deel 1 de drie meest prominente wetenschapstradities vanuit filosofie en praktijk beschreven. In deel 2 zal de selectie van de te analyseren werken beargumenteerd worden. Ook zal worden uitgelegd en verantwoord hoe deze geanalyseerd gaan worden. In deel 3 zullen tien geselecteerde werken geanalyseerd worden, om ze dan in deel 4 onderling te kunnen vergelijken. Dit zal gebeuren door eerst de historici onderling te vergelijken, vervolgens de bestuurskundigen en daarna deze groepen met elkaar. Om af te sluiten met de beantwoording van de hoofdvraag in de conclusie.

Deel 1, Bestuurshistorie: filosofie en theorie

In deel 1 staat de vraag centraal: Zijn er verschillen tussen de wetenschappen en zo ja, welke dan? Deze vraag zal beantwoord worden vanuit filosofisch en theoretisch perspectief. Als eerste zal er gekeken worden naar de verschillen tussen wetenschap op theoretisch niveau. Vervolgens zal het begrip bestuursgeschiedenis toegelicht worden om af te sluiten met de verschillende wetenschappelijke disciplines.

Theorie

Copernicus introduceerde het heliocentrische wereldbeeld in zijn boek *De revolutionibus orbium coelestium* in het vroeg moderne Europa. In het voorwoord van dit boek staat vermeld dat dit heliocentrische wereldbeeld niet per sé is hoe de werkelijkheid is, maar een wiskundig model. Theologie en filosofie dienden dit werk dus niet te beoordelen maar alleen wiskundigen en astronomen (Sobel, 2011). De idee dat er wezenlijke verschillen bestaan tussen wetenschap is niet nieuw. Al sinds, of misschien wel door, Copernicus wordt er onderscheid gemaakt tussen bèta, alfa en later gamma wetenschappen. Daarom zijn verschillende wetenschappen ook bij verschillende faculteiten ingedeeld. Het vermoeden dat deze wetenschappen, ook al bestuderen zij hetzelfde onderwerp, verschillen is dan ook niet heel vreemd. Ook door de literatuur wordt dit ondersteund.

Thomas Kuhn (1963) laat zien dat verschillende disciplines hun eigen paradigma hebben. Een paradigma is een samenstelling van hoofdtheorieën, modellen en auteurs. Het paradigma wordt in de fase van *normal science* steeds opnieuw bevestigd door wetenschappers. Zo zouden wetenschappers zich voornamelijk op hun voorgangers baseren en daarbij de hoofdtheorieën verbeteren door het verbeteren van verificatiemomenten en toepassingsmogelijkheden. Wetenschappelijke vooruitgang zou in dit geval alleen maar het bevestigen van het paradigma zijn. Het paradigma kan alleen veranderen door een *scientific revolution*. In dat geval ontstaat er een nieuwe theorie die zowel de oude theorie verklaart als anomalieën. De nieuwe theorie wordt echter verworpen door de vorige theorie. Alleen bij hoge uitzondering kiezen wetenschappers voor een wisseling van paradigma. In de fase van *normal science* bestaan er daarmee, volgens Kuhn, verschillende disciplines, die elk vasthouden aan hun eigen wetenschapsopvattingen en favoriete aanpak (Kuhn, 1963).

Kuhn beschrijft het verschil in wetenschapsopvattingen op algemeen, macro en op het meso niveau. Latour (1987) doet hetzelfde als Kuhn alleen dan op micro niveau, de wetenschappelijke praktijk. Latour (1987) stelt dat wetenschap, ondanks het streven naar objectiviteit, onderhevig is aan de sociale context waarin zij zich bevindt, of beter gezegd dat maatschappij en wetenschap sterk zijn verweven. Wetenschappelijk onderzoek wordt beïnvloed door het wetenschappelijk netwerk waarin het zich bevindt. De acties van mensen, instrumenten, beschikbaarheid van literatuur en financiën zijn allemaal van invloed op een onderzoek. Zo is wetenschap in actie volgens Latour (1987) dan ook bezig met een netwerk te creëren met zoveel mogelijk krachten (mensen, instrumenten, literatuur, financiën et cetera) om sterker te worden. Vervolgens zou deze wetenschap in actie over gaan tot kant en klare wetenschap. In dit geval zijn de theorieën dan pas een afspiegeling van de werkelijkheid. In dit proces ontwikkelt zich echter een *Black Box*. Dat wil zeggen dat veel van de sociale keuzes van wetenschappers onzichtbaar worden als de wetenschap aanvaard is als *ready made science*. Waardoor wetenschappers die verder gaan op met een dergelijke theorie geen zicht meer hebben op de sociale keuze van dat onderzoek en aanvaarden deze keuzes dus impliciet. Zodoende is wetenschap een cultuur geworden die

zich baseert op haar netwerk. Deze wetenschappelijke cultuur ontwikkelt zich institutioneel en de keuze voor bepaalde theorieën en instrumenten is dan ook culturele uitingen in plaats van wetenschappelijke keuzen per sé. Gezien ieder wetenschappelijk instituut een eigen netwerk heeft verschillen zij dus ook cultureel en daarmee qua methoden, theorie en voorkeuren voor onderzoek (Latour, 1987).

Kuhn (1963) ziet verschillen tussen wetenschapsdisciplines in paradigma's. Iedere discipline heeft een eigen paradigma met haar eigen voorkeuren voor wetenschapsbeoefening en verschillen daarin van elkaar. Latour (1987) ziet dat wetenschap zich cultureel ontwikkelt. Wetenschap wordt beoefend in bepaalde organisaties met een eigen netwerk waarin verschillende culturen ontstaan. Deze theorieën gelden ook voor de geschiedwetenschappen en bestuurswetenschappen. Volgens Raadschelders (1998) werden bestuurswetenschappen vanaf begin 19^e eeuw opgedeeld bij bestuursrecht en (constitutionele en politieke) geschiedenis. De bestuurswetenschappen hebben zich afgescheiden van geschiedenis (en bestuursrecht) rondom de Eerste Wereldoorlog en een eigen discipline ontwikkeld. Deze ontwikkeling kwam na de Tweede Wereldoorlog in een stroomversnelling. Er kan zo beargumenteerd worden dat de bestuurswetenschappen hun eigen discipline ontwikkelde, zij ook een eigen cultuur hebben ontwikkeld. Wat zich tot uitdrukking komt in eigen organisaties. Daarmee lijken de theorieën van Kuhn (1963) en Latour (1987) ook van toepassing op de verschillen tussen de geschiedwetenschappen en bestuurswetenschappen. De vraag hierbij is of dit ook in de praktijk merkbaar is.

De drie disciplines

Via Kuhn (1963) en Latour (1987) is nu vastgesteld dat wetenschappen zich inderdaad op verschillende manier kunnen ontwikkelen. Wetenschappelijke praktijk wordt beïnvloed door de sociale context waarin zij zich bevindt. Welke zich verder ontwikkelt tot een paradigma van overkoepelende ideeën, theorieën en methoden. In dit onderzoek wordt er onderscheid gemaakt tussen grofweg drie verschillende manieren van wetenschapsbeoefening.

Deze drie stromingen zijn: hermeneutiek, positivisme en narrativisme. In de inleiding werd al vermeld dat zowel de bestuurskunde als de geschiedenis (aan de Radboud Universiteit in ieder geval) drie stromingen beschrijven. De interpreterende methode (bestuurskunde) en de politiek-interpreterende methode (geschiedenis) worden samengevoegd tot hermeneutiek, de maatschappij-explorerende methode (geschiedenis) en de causale methode (bestuurskunde) tot positivisme. En de cultuur-representerende (geschiedenis) en kritische methode (bestuurskunde) tot narrativisme. In de colleges werden deze disciplines toegespitst op het betreffende vakgebied. Door de achterliggende filosofie en methode van deze disciplines te bestuderen is gekozen voor overkoepelende begrippen: hermeneutiek, positivisme en narrativisme. Zodat deze disciplines van toepassing zijn op beide wetenschappen.

Om dit gestalte te geven zal eerst de epistemologische achtergrond gegeven worden van de disciplines. Vervolgens zullen de doelen en methoden van de discipline gestalte krijgen. Deze zijn hieronder verder beschreven. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat deze wetenschapsstromingen in de praktijk niet zo zwart-wit zijn als hier beschreven. In de praktijk lenen wetenschappers, al dan niet bewust, methoden en filosofieën uit al deze stromingen. Overigens kennen deze stromingen ook dezelfde concepten alleen vullen zij deze anders in. Concepten als esthetiek en kritisch-zijn komen in alle stromingen voor. Deze zullen dan ook niet gebruikt worden om onderscheid te maken. Het onderscheid tussen de stromingen zal voortkomen uit doelen, methoden en onderzoeksobject. De hypothese in dit

onderzoek is dat de geschiedwetenschappen zich richting het narrativisme en de hermeneutiek bewegen en de bestuurskunde richting het positivisme en de hermeneutiek. Deze veronderstelling is gebaseerd op de nadruk die werd gelegd op de wetenschapstraditie in de colleges van geschiedenis en bestuurskunde betreffende methode en filosofie op de Radboud Universiteit.

Hermeneutiek

De zeventiende eeuw staat in de geschiedenisboeken bekend als de *scientific revolution*. Dit omdat het empirisme en het rationalisme tot stand kwamen waarmee een fundament voor de (moderne) natuurwetenschappen gelegd is. Al gauw was er via David Hume kritiek op het empirisme. Volgens Hume bestaat er niets wat boven de onmiddellijke ervaring uit gaat. Dat de mens iets waarneemt betekent niet per sé een causaal verband of een garantie voor de toekomst. Door deze kritiek van Hume wordt Kant gewekt uit zijn 'dogmatische sluimer', zoals Kant het zelf noemt. Kant probeert met zijn kentheorie het rationalisme van Descartes te verzoenen met het empirisme van Hume. Kant (en Descartes) verklaart de werkelijkheid aan de hand van axioma's. De daarbij verkregen elementen worden opgebouwd tot een geheel van categorieën als: kwantiteit, kwaliteit, betrekking en modaliteit. Deze analytische-constructivistische wijze van kennen is vooral geschikt voor de natuurwetenschappen. Dat maakt dat deze kentheorie veelal de basis vormt voor wetenschapstheorieën van afzonderlijke disciplines (Jansen, 2010).

Kants kentheorie is vooral geschikt voor het bestuderen van de natuur en niet zo zeer voor onderzoek naar de samenleving. Kant stelt immers dat de categorieën van de geest altijd hetzelfde zijn. Hegel komt met een antwoord in zijn filosofie en stelt de geest centraal. De werkelijkheid is volgens Hegel alles wat voort komt uit de menselijke geest. Deze geest blijft zich ontwikkelen op een dialectische manier, via these (er is iets) en antithese (niets), die elkaar beïnvloeden en zodoende verheffen tot een nieuw idee: de synthese (worden). Volgens Hegel manifesteert de denkende werkelijkheid zich in de staat, de objectieve geest, op het een na hoogste niveau. Daarboven komt de absolute geest. De absolute geest is de religie, kunst en filosofie. Deze zijn in staat de gang van de staat, de objectieve geest, in de geschiedenis te zien en te interpreteren. Dat maakt deze geest absoluut. Hegel benadert de werkelijkheid dus vanuit staten en culturen, waarbij staat en geschiedenis verbonden zijn. De staat verwoordt zichzelf in haar geschiedenis (Jansen, 2010, pp. 101-105).

Door Hegels politieke denken over de samenleving en de staat waren het bestuderen van deze categorieën vrijwel gelijk. De bestuurswetenschap werden in begin 19^e eeuw dan ook ondergebracht bij bestuursrecht en bij constitutie en politieke geschiedenis (Raadschelders, 1998). Het instrument om de staat en haar geschiedenis en daarmee de geest te onderzoeken is voor Hegel de hermeneutiek. De Hermeneutiek is het wetenschappelijk instrument waarmee de inhoud van teksten wordt vertaald. In de vroegste vorm wilde de wetenschapper de intenties van de schrijver achterhalen, om de geest beter te leren begrijpen. Eerst door de intentie van de gehele tekst te begrijpen, daarna in dat licht de onderdelen van de tekst te begrijpen zodat uiteindelijk de gehele tekst begrepen wordt. Dit is niet probleemloos: Het eerste probleem is dat er een zogenaamde hermeneutische cirkel ontstaat. Zodra men het geheel begrijpt gaat men de onderdelen in dat licht interpreteren. Daar zit ook meteen het tweede probleem: in het interpreteren van teksten zit een grote mate van subjectiviteit (Harry Jansen, 2010, pp. 104-105).

De hermeneutiek ontwikkelt zich al gauw verder via Leopold von Ranke (1795-1886) en Wilhelm von Humboldt (1767-1835). Humboldt en Ranke stellen dat *verstehen* of

begrijpen tegenover het natuurwetenschappelijk verklaren of *erklären*. De politieke werkelijkheid zou fundamenteel historisch van aard zijn en omdat het door de mens is gecreëerd is het aan verandering onderhevig. Zij wijzen echter het grote verhaal wat tot stand komt door individuen (actoren) van Hegel af en stellen dat instituties als staten, naties en organisaties (superactoren) ook een eigen geschiedenis en doel hebben. Ranke stelt nu dat de taak van de geschiedenis als wetenschap, waaronder nu ook een deel van de bestuurskunde valt, is het wezen van de staat te ontrafelen door zijn daden uit het verleden te bestuderen en te begrijpen. Daarbij stelt Ranke een objectiviteitsideaal in. Als gelovig protestant ziet hij de werking van God in alles en stelt dat het interpreteren beter gaat door zichzelf weg te cijferen. Collingwood (1889-1943) stelt daarentegen juist dat het wetenschappelijk *problemsolving* is. Daarmee introduceert hij de Angelsaksische handelingshermeneutiek. De actor komt tot zijn handelingen omdat deze een probleem moet oplossen. Door dit te probleem reconstrueren kan er herdacht worden wat de bedoeling van de actor is. Hiermee gaat het niet meer zo zeer om de actor te begrijpen maar diens handelingen te verklaren. Hiermee vervalt Hegels intentionele hermeneutiek voor een teleologische hermeneutiek. Welke meer neigt naar een causale relatie. De volgelingen van Collingwood menen dat er niet zozeer verschil zit in het opsporen van oorzaken of van doelen waardoor de kloof tussen begrijpen en verklaren vrijwel wegvalt. Daarbij komt ook een miniaturiseringsproces op in de hermeneutiek. Hegels hermeneutiek ging ervan uit dat alles de staat en daarmee de geest is. Von Ranke en Collingwood wijzen juist op het feit dat de staat bestaat uit organisaties, welke weer bestaan uit individuen. Daarmee zou het grote geheel van de staat ook via individuen begrepen kunnen worden (Jansen, 2010 pp. 105-112).

Doel

Wat steevast centraal blijft staan in de hermeneutiek is het bestuderen van actoren en superactoren en hun handelen. Deze actoren handelen rationeel en daarom is het de moeite waard hun handelen te bestuderen. Door dit te bestuderen stelt Hegel dat de absolute geest wordt bestudeerd. Dit meta idee is inmiddels niet heel populair meer. Wel kan gesteld worden dat hermeneutici de *Condition Humaine* bestuderen.

Hermeneutici willen het handelen van actoren verklaren en/of begrijpen. Essentieel is hierbij om de actor in zijn omgeving te bestuderen en te achterhalen waarom deze verschillende keuzes maakt. Het handelen van mensen en/of organisaties is afhankelijk van de context. Een actor zal rekening houden met factoren die voor die actor van belang zijn. Dit kan gaan om een individuele belang of het voortbestaan van een organisatie. Het verkrijgen van begrip of een verklaring voor handelen geven aan wat een actor belangrijk vindt of als een risico ziet en zegt dus veel over de condition humaine.

Om dit te bestuderen zal de hermeneutische wetenschapper veelal kiezen voor een lineair tijdsverloop. De hermeneutische wetenschapper volgt een (super)actor door de tijd heen en hoe deze zich ontwikkelt en reageert. Een lineair tijdsverloop is dan ook vaak ononderbroken en ziet op een evolutie neer. Om dit te bestuderen gebruikt een hermeneutisch wetenschapper vooral ambachtelijke bronnen. Dat wil zeggen officiële archiefstukken, veelal ambtelijke stukken, die zowel de situatie als reactie beschrijven (Jansen, 2010, pp. 449).

Het doel van de hermeneutiek is dan ook om deze condition humaine te zien en daarvoor te behoeden. De hermeneutiek geeft een beeld over het handelen van een actor en het resultaat hiervan. Hieruit kan de les getrokken worden hoe te handelen in verschillende situaties en de (individuele) actor te waarschuwen tegen gevaren en bepaalde

handelingen in een bepaalde omgeving. Of door te laten zien hoe menselijk handelen heeft geleid tot een situatie in het heden, waarmee inzicht in het heden gecreëerd is.

De hermeneutiek kent zowel normatieve als een descriptieve kant. Daarom kiest de hermeneutische wetenschappen een middenweg tussen positivisme en narrativisme. Dit kan overhellen naar een meer positivistische kant of naar een kant die wil begrijpen. Het onderscheid tussen verklaren en begrijpen is dan ook niet altijd helder in de hermeneutiek. Toch zijn er duidelijke overeenkomsten tussen de interpreterende bestuurskunde en de politieke geschiedenis. Zij beiden gebruiken teksten om verklaringen te vinden en daarbij is in beide gevallen het onderzoeksobject over het algemeen een (rationeel handelende) actor of superactor van politieke of maatschappelijke aard. Om zo de condition humaine weer te geven en te wijzen op valkuilen daarin. De hermeneutiek lijkt dus aan te sluiten bij beide wetenschappen en daardoor is de veronderstelling dat deze in zowel de bestuurskunde als de geschiedenis bruikbaar is en dus door beide wetenschappen ingezet kan worden.

Positivismisme

Hegel was met zijn hermeneutiek op zoek naar een methode die de Kantiaanse kentheorie bruikbaar maakt voor de maatschappijwetenschappen. Positivisten zien geen onderscheid tussen natuur- en geesteswetenschappen. De resolutio-compositorische methode van Descartes geldt voor alle wetenschappen. Deze gedachtegang kent een reductief karakter. Reductionisme is dan ook een kenmerkend aspect voor de positivistische wetenschapsbeoefening. Positivisten zien de werkelijkheid als een rationeel systeem. Actoren en superactoren zijn te reduceren tot hun functie via theorieën en modellen. Deze gereduceerde functies zijn daarmee geworden tot empirische gegevens, verkregen door analyse. Deze worden vervolgens weer tot een geheel gemaakt door oorzakelijke relaties aan te brengen. In de ontwikkeling van het positivisme onderscheidt de historicus Hobsbawm het positivisme met een grote P en het positivisme met een kleine p. Even zoals de hermeneutiek ondergaat het positivisme een miniaturisering (Jansen, 2010, pp. 119-120).

Comte (1798-1857) en Marx (1818-1883) zijn twee van de belangrijkste vertegenwoordigers en stichters van het positivisme met een grote P. Comte ziet de werkelijkheid in verschillende fasen van politiek denken voltrekken. Deze werkelijkheid met haar wetmatigheden kan volgens Comte gezien worden via de empirie in het licht van theorie, deductief dus. Marx verzet zich tegen het politieke denken. Marx, een leerling van Hegel, stelt dat er een economische dialectiek is. De frictie zit niet tussen ideeën maar tussen productiekrachten en productieverhoudingen. Slaven vs. meesters, horigen vs. heren, bourgeoisie vs. proletariaat, et cetera. Deze strijd voltrekt zich altijd, wetmatig. De strijd zou moeten leiden tot een eindstaat. Zowel Comte als Marx zijn daarmee finalistisch en idealistisch van aard. De werkelijkheid blijft zich herhalen. Door de geschiedenis en deze wetmatigheden te verklaren kan men deze aanpassen, het determinisme doorbreken (Jansen, 2010, pp. 120-125).

Popper verzet zich echter tegen deze alles verklarende theorieën, het positivisme met grote P, en introduceert het falsificatie principe, wat hem tot een vertegenwoordiger maakt van het positivisme met een kleine p. Popper heeft twee voornaamste punten van kritiek op Marx. Ten eerste zijn de ontwikkelingswetten van Marx deterministisch van aard terwijl Marx het determinisme tegelijk wil doorbreken, dit laatste is volgens Popper niet mogelijk. Ten tweede is de theorie van Marx gebaseerd op verificatie. Dit is volgens Popper geen goed criterium om het wetenschappelijk gehalte van een theorie te bepalen omdat er altijd verifiërende feiten gevonden kunnen worden. Volgens Popper dient een wetenschappelijk

theorie falsificeerbaar te zijn. Een theorie is daarmee waar tot het tegendeel bewezen is. Hiermee relativeert Popper het wetenschappelijke waarheidsdenken, dat nu een voorwaardelijke aard krijgt. Wel houdt Popper vast aan het oorzakelijkheidsdenken. Een wetenschappelijke verklaring dient een theoretische notie met wetmatige uitspraken te hebben. Met dit deductief nomologisch verklaringsmodel wordt zowel de hermeneutiek als het positivisme met een grote P verworpen. Alles verklarende theorieën zijn nutteloos en daarmee miniaturiseert Popper het positivisme evenals dat hij het wetenschappelijke waarheidsbegrip relativeert (Jansen, 2010, pp. 125-130).

Een ondermijning van het positivisme uit andere hoek komt van Kuhn. Waar het positivisme voor Popper uitging van een vooruitgang in het ontdekken van werkelijkheidswetten stelt Kuhn dat deze cumulatie van kennis niet mogelijk is. Kuhn stelt dat wetenschap alleen vooruitgaat via een paradigmawisseling. Eerst zijn er hoofdtheorieën en modellen in de fase van *normal science*. Deze worden in de *scientific revolution* vervangen door voorheen schijnbaar irrationele theorieën. Hierdoor wordt wetenschap onderhevig aan modes en scholen en verliest zo een deel van haar veronderstelde objectiviteit en vooruitgang. Wetenschappelijke vooruitgang zou immers een soort religieuze bekering zijn. Kuhn laat echter niet de resoluto-compositorische methode los, waarmee hij vast blijft houden aan (oorzakelijke) analyse en synthese (Jansen, 2010, pp. 131-134).

Toch is het positivisme van Popper niet failliet. Imre Lakatos (1970), een bekende leerling van Popper, stelt dat wetenschap niet alleen maar mode of religie is en valt daarmee Kuhn aan. Progressie in wetenschap is wel degelijk mogelijk volgens Lakatos (1970). Het vervangen van een theorie door een betere theorie is een rationeel besluit en niet een pure religieuze bekering. Dit gebeurt via het verfijnde falsificationisme. Zij stelt dat een theorie verworpen wordt als: Ten eerste de empirische relevantie van de andere theorie groter is. Ten tweede de andere theorie het oorspronkelijke succes van de oude theorie verklaart. En ten derde als onderdelen van de extra empirische inhoud van de andere theorie zijn gecorrobooreerd. Deze aanpassingen in theorie kunnen ook kleine stapjes zijn en niet per sé van revolutionaire aard, maar zijn wel rationeel en geen religieuze bekering (Lakatos, 1970). Met deze theorie van Lakatos is het positivistische falsificationisme gered.

Doel

De grootste overeenkomst in al deze benaderingen is het aanhangen van een probabilistisch wetmatigheidsdenken. Om deze wetmatigheden of causaliteiten te vinden zal de positivist voornamelijk data en systemen bestuderen. Het doel hierbij is om bepaalde trends te ontrafelen die zich continue voor doen. Deze kunnen dienen om te waarschuwen voor bepaalde trends. Dit sluit perfect aan bij het doel van Marx: het determinisme van zijn eigen dialectiek doorbreken.

Het doel van het bestuderen van de geschiedenis is in dit geval om mensen te behouden voor bepaalde trends die in het verleden al zichtbaar zijn. De wetmatigheid zit dan ook in de uitspraak: het verleden is gedoemd zich te herhalen. Door het verleden te bestuderen kunnen of willen positivisten trends zien om deze in het heden te voorkomen of verhelpen. Het wiel hoeft dus niet opnieuw uit gevonden te worden aldus Caldwell (1955).

De wetmatigheid van het herhalen van trends getuigt van een cyclische tijdsspanne. Een positivist bestudeert data om trends te vinden. Een trend kan zich herhalen of kent verschillende fasen. De tijdsspanne is dus niet altijd relevant. Verschillende fasen kunnen zich immers manifesteren op verschillende geografische locaties al naar gelang de omstandigheden. Bronnen om dit te bestuderen zullen veelal economisch en/of statistisch

van aard zijn of bronnen die gekwantificeerd kunnen worden (Jansen, 2010, pp. 449).

Dit doel van wetenschap en deze visie op wetenschap is buitengewoon bruikbaar voor een prescriptieve studie. Vermoedelijk is positivisme meer voorkomend in de bestuurskunde dan in de geschiedwetenschap. De klassieke positie binnen de geschiedwetenschappen is dan ook:

“Dat de historicus van nature sceptisch is en grote principes, zoals leerstellige en juridische constructies, van “algemene visies” losgekoppeld van het archief schuwt. Uit ervaring weet de historicus immers hoeveel moeite het kost om het zoeken, de vertwijfelingen, de spanningen en de tegenmaatregelen te begrijpen: Dit gaat allemaal in tegen het gebruik van modellen.” (Thuillier, 1995)

Het bestuderen van data en trends is tegenwoordig makkelijker dan in het verleden. Data kunnen nu verworven worden. De geschiedwetenschap is overgeleverd aan overlevering en kan daarom moeite hebben met het vinden van data. Zeker voor gebeurtenissen die zich in het verre verleden hebben afgespeeld. Vandaar dat bestuurskunde traditioneel meer gebruik kan maken van de positivistische wetenschapsbenadering dan de geschiedenis. De verwachting is dan ook dat bestuurskundigen eerder geneigd zijn tot positivistisch onderzoek dan historici.

Desalniettemin is het ontwaren van trends een duidelijk doel voor de wetenschap, welke door getrokken kan worden om te waarschuwen tegen bepaalde trends, om deze vervolgens te voorkomen. Het breken van het determinisme door het wiel niet opnieuw uit te vinden.

Narrativisme

Niet alle wetenschappers zijn overtuigd van het argumenten van Lakatos die het positivisme probeert te redden. Kuhns theorie heeft veel scepsis opgeleverd. Kan de werkelijkheid wel gekend worden als wetenschap uiteindelijk ook een religie is? Een vraag die steeds meer reflectie bij wetenschappers oproept en de weg vrijmaakt voor het postmodernisme.

Een van de belangrijkste denkers van het postmodernisme is Michel Foucault. Foucault ziet alle werkelijkheid als taal. Taal is daarbij een machtsinstantie en de taal van de wetenschap is dat bij uitstek. Deze macht berust op uitsluiting. Foucault stelt dat als wetenschap bepaalt wat bevorderlijk is voor de mens of de staat dit impliciet verwoordt wat niet bevorderlijk is en wenselijk is voor mens en maatschappij. Vanuit het paradigmagedachte is er dus een overheersende school, of wetenschappelijke religie, die dicteert wat wenselijk of überhaupt wetenschappelijk is. Hiermee versmelt object met subject en is objectiviteit niet meer mogelijk. De wetenschappelijke analyses die Foucault maakt zijn er dan ook op gebaseerd om een dusdanig discours bloot te leggen en daarmee deze en haar macht te decoderen en ontmythologiseren. Daarmee is Foucaults *Deconstructie* niet meer dan een wapen tegen de uitsluitingsmechanismen van de wetenschap. Daarmee wijst Foucault zowel het verlichtingshumanisme en –rationalisme af. Opvallend is daarbij dat Foucault een wetenschapper als Marx' (en Freud) niet afwijst, wat Popper wel doet. Marx theorie is juist een instrument om een discours bloot te leggen in een economische tekst (Jansen, 2010, pp. 149-152).

Het denken in mythen leent Foucault echter van Nietzsche. Nietzsche stelt dat ieder mens zijn eigen mythes creëert. Deze mythen zijn de enige uitleg van de mensheid op hoe deze mens de werkelijkheid beleeft. De werkelijkheid bestaat dan ook niet, alleen de mythe.

Alles wat de menselijke cultuur voortbrengt is mythe. De taal is een onafhankelijke wereld van metaforen, metonymia en aforismen en geen instrument tot weergave van de werkelijkheid. De taal kan ook niet gezien worden als middel om orde te scheppen. Die orde is immers een mythe, en dus wordt er via taal een nieuwe mythe geschapen. De mythen worden via esthetiek in stand gehouden. Nietzsche onderscheidt de apollinische en dionysische esthetiek. De eerste is godsdienst, grammatica en wetenschap welke een subject-object splitsingen kennen en streven naar orde en vormgeving, die waarheid zouden suggereren maar dit niet doen. De dionysische esthetiek is een uiting van kunst met als voornaamste vorm muziek. Deze esthetiek creëert een wanorde van primitieve energie en is daarmee een zelfgenoegzame waarheid. De apollinische esthetiek is geïsoleerd een onding volgens Nietzsche maar gecombineerd met het dionysische een noodzakelijkheid. In het apollinische esthetiek speelt het *principium individuationis* een rol. Dit principe stelt dat mensen individuele zaken in de wereld kunnen onderscheiden zonder rationeel vermogen en dat we deze dingen kunnen begrijpen zonder die in relatie te zien met iets anders. Daarmee verwerpt Nietzsche de idee van het hermeneutische ontwikkelingsdenken. Objecten hebben immers geen voorgeschiedenis, en zo verwerpt Nietzsche het positivisme aangezien er geen relatie tussen data hoeft te zijn (Jansen, 2010, pp. 145-149). Zowel Foucault als Nietzsche schoppen tegen de gevestigde wetenschappelijke orde aan en voegen hier een talig, narratief aspect aan toe.

Nietzsche is wat betreft zijn opvatting over de geschiedschrijving een adept van Burckhardt. Burckhardt bestudeert de geschiedenis aan de hand van een dwarsdoorsnede, of een *querschnitte*. Von Ranke bestudeert zijn volkeren juist door de tijd heen met de nadruk op ambachtelijke stukken om zo inzicht te verkrijgen. Burckhardt daarentegen bestudeert perioden. Burckhardt stelt dat de Renaissance een eenheid van veelheden is tegenover andere eenheden van veelheden zoals de Middeleeuwen en de vroegmoderne tijd. Deze perioden zijn alleen te begrijpen in hun context, de veelheden, waaruit zij bestaan. Daarbij is juist het bestuderen van literaire begaafdheden van belang. Burckhardt ziet zijn geschiedschrijving als een contextualisering door de opname van gebeurtenissen in een schilderachtige compositie, welke synchroon van aard is en daarmee wil hij het verleden presenteren. Nietzsche ziet in deze vorm van geschiedschrijving het samenkomen van de apollinische en de dionysische esthetiek en stelt dat deze geschiedenis een beeldvorming is en dus een mythische weergave van de werkelijkheid (Jansen, 2010, pp. 141-145).

De idee dat object en subject niet van elkaar verschillen bij zowel de theorie van Nietzsche als van Foucault vindt zijn oorsprong bij Leibniz. Leibniz stelt dat het te kennen object en het kennend object als *monaden* actief bij het kenproces zijn betrokken. Dit gaat in tegen zowel de resoluto compositorische methode van Descartes als de kentheorie van Kant. Een monade is een venster op de werkelijkheid. Deze verandert echter per persoon omdat een persoon zelf ook een monade is. Doordat een subject naar een object kijkt, welke beide monade zijn, vloeien deze monaden in elkaar. Dit omdat het object wordt opgenomen in de wereld van het subject, en omdat het subject gekleurd wordt door zijn/haar belevingswereld en daarmee gegrepen wordt door bepaalde aspecten van het object. In essentie vult het subject het object met een betekenis die voor het object van belang is en vice versa (Jansen, 2010, pp. 138-141).

Doel

Het postmoderne gedachtegoed van Foucault heeft enorme gevolgen voor de wetenschap. Het vraagt aandacht voor de rol van de wetenschapper zelf. Een prescriptieve functie van

wetenschap is in de taal van Foucault namelijk disciplineren en wetenschappers doen daar direct aan mee. Daarmee dienen wetenschappers een zekere normaliteit en zijn zij niet neutraal. Dit geldt in dezelfde mate voor de onderzoeksbelangstellingen en –keuzen die gemaakt worden. Zodoende komen er ontmaskerende analyses aan de hand van deconstructivisme op en juist activistische studies zoals het emanciperend onderzoek waarin de rol van de wetenschapper verandert. Hierin staat niet meer het causale mechanisme centraal maar juist het interpreteren van betekenissen, handelingen en het narratief waarin deze zich voor doen.

Foucault heeft de wetenschap nogal een spiegel voorgehouden waardoor deze behoorlijk drastisch op haar eigen functioneren is gaan reflecteren. Deze reflectie te weeg brengen is dan ook precies het doel van narrativisten. Een narrativist bestudeert de werkelijkheid door middel van taal, verhalen en vertogen en houdt deze voor als een lach- of huilspiegel. Dit door middel van het deconstrueren van gebruikte taal of door juist vanuit een veelheid een verhaal te colligeren. Door deconstructie kan een proces of discours gedemystificeerd worden. Door colligeren wordt er juist een beeld, of verhaal, gecreëerd tot een samenhangend geheel.

Het onderzoeksobject wat de voorkeur heeft van een narrativist is dan ook vooral taal en collage. Een collage wil zeggen een samenstelling van gebeurtenissen, ideeën of factoren die een bepaald verhaal schetsen. Dit zal een narrativist voornamelijk bestuderen in een geïsoleerde tijd. De tijd wordt immers opgebroken om verschillende voorvallen te bundelen in een collage, of verhaal. Of een collage wordt juist geselecteerd en uit elkaar gehaald. Bronnen hiervoor kunnen erg divers zijn net als de samenstelling van de collages. Veelal zullen dit literaire of culturele bronnen zijn, losse facetten om het grotere geheel, het verhaal, te bestuderen (Jansen, 2010, pp. 449).

Gezien de gerichtheid op taal en verhaal lijkt het dat deze stroming meer aansluit bij de geschiedwetenschap dan de bestuurskunde. De geschiedenis is voornamelijk gericht op de geschreven bron en wordt vaak als een talige wetenschap gezien. Vandaar dat geschiedenis onder de Faculteit der Letteren valt op bijvoorbeeld de Radboud Universiteit. Geschiedenis heeft een meer literaire aard dan bestuurskunde. Desalniettemin zijn er bestuurskundigen zoals Stone (2011) die het beleidsproces als een verhaal en metafoor zien, welke gedemystificeerd kan worden via deconstructie. Echter, is het reflectieve doel van het narrativisme een minder concrete les dan hermeneutici en/of positivisten geven en daarom heeft het narrativisme minder affiniteit bij prescriptieve wetenschappen.

Deel 2, Selectie en methode

Zoals de titel van deel 2 al suggereert wordt hier de selectie, de methode en operationalisatie behandeld. Als eerste komen de selectie en haar verantwoording, en eventuele hiaten aan de orde. Daarna zullen de drie wetenschapstradities geoperationaliseerd worden.

Selectie

Om tot een afgewogen selectie van werken te komen zullen er tien werken bestudeerd worden. Dit zullen vijf werken zijn die geschreven zijn door historici en vijf werken die geschreven zijn door bestuurskundigen. Gekozen is voor tien werken omdat de werken in meer diepte bestudeerd kunnen worden en niet alleen oppervlakkig. Met minder dan tien werken is er alleen wat te zeggen over de specifieke auteurs en niet over de wetenschap in meer algemene zin. Deze werken moeten onderzoek doen naar het bestuurlijk verleden van Nederland, de bestuursgeschiedenis van Nederland en geschreven zijn door Nederlandse wetenschappers.

Bestuursgeschiedenis is in dit geval een lastig begrip. Bestuursgeschiedenis wordt namelijk vrijwel alleen gebruikt door bestuurskundigen die geschiedenis bestuderen. Toch wordt er zelden een definitie van bestuursgeschiedenis gegeven (Raadschelders, 1998). Caldwell (1955) heeft dit als eerste geprobeerd, volgens Raadschelders (1998), door te stellen dat bestuursgeschiedenis *de studie is naar de origine of de evolutie van administratieve ideeën, instituties en gewoonten*. Deze definitie is zowel descriptief als normatief maar volgens Raadschelders (1998) niet compleet. Raadschelders (1998) stelt dat een definitie gebaseerd moet zijn op de basisconcepten van de bestuurskunde: structuur (voornamelijk organisatie), functioneren (voornamelijk processen) en functionarissen. Met deze concepten komt Raadschelders (1998) tot zijn definitie van wat *Propere bestuursgeschiedenis* is: *De studie naar structuren en processen binnen, en ideeën, over de overheid zoals zij bestaan hebben, gewild waren in het verleden, en de ideale en daadwerkelijke positie van functionarissen hierbinnen*.

Deze definities zijn voor dit onderzoek echter niet bruikbaar. Dit onderzoek richt zich op het verschil tussen twee disciplines. Deze definities geven al een bepaalde voorkeur voor onderwerpen aan. De werken die gekozen zijn voor dit onderzoek moeten het verleden van het bestuur onderzoeken. Dat wil zeggen het openbaar bestuur in brede zin. Dat kan zowel over politiek, instituties als zaken gaan die van invloed zijn op het openbaar bestuur, zolang het bestuur maar centraal staat. Een economische trend kan van invloed zijn op het bestuur, wat onderzocht dient te worden is in dat geval het openbaar bestuur en niet de economische trend per sé. Een economische trend kan van toepassing zijn op de overheid, maar ook op de maatschappij of de geschiedkundige economie. Een dergelijk onderzoek zou afvallen. De onderzoeken moeten het verleden van het openbaar bestuur, in brede zin, onderzoeken. Daarmee vallen onderzoeken die reflecteren op methodiek of filosofie ook af.

Daarbij dienen de onderzoeken de geschiedenis te onderzoeken en niet alleen in het verleden te beginnen of een langere tijd te bestrijken. Wellicht is een kwantitatieve studie die data verzamelt over een periode van vijftig jaar tot nu ook een geschiedkundige studie of is een evaluatieopdracht welke onderzoekt waarom beleid wel of niet gewerkt heeft ook geschiedkundig. De kwantitatieve studie waar de data over vijftig jaar strekt onderzoekt niet het verleden maar wil een groter proces in het heden aanwijzen. Dit kan dus niet dienen als een geschiedkundig onderzoek aangezien zij niets over het verleden wil

zeggen. De evaluatieopdracht is te definiëren naar ad hoc terugkijken ('t Hart, 2001). Dit valt niet onder geschiedkundig onderzoek aangezien de onderzoekers een bijzonder specifieke blik hebben en het terugkijken incidenteel is waarmee er het gevaar op perspectiefvertekening is ('t Hart, 2001). Deze vorm kan als deterministisch gezien worden. "B is gebeurd, we gaan op zoek naar A." Een groot kwantitatief onderzoek en een evaluatieopdracht zijn niet van geschiedkundige aard en vallen daarmee ook af.

De auteurs van deze onderzoeken moeten verbonden zijn aan een bestuurskundige faculteit/organisatie of een geschiedwetenschappelijke faculteit/organisatie. Daarbij zal de helft van de auteurs bestaan uit historici, dus vijf. En de vijf andere auteurs zullen bestuurskundige auteurs zijn. Welke dus het verleden openbaar bestuur onderzoeken in geselecteerde werken.

Wat betreft de werken van historici is gekozen voor twee boeken. *De geschiedenis van de Nederlanden* van Blom en *Het aanzien van de politiek* van Aerts. Deze twee auteurs zijn hoogleraren in de geschiedenis. Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van drie artikelen. *Professionalization of Public Service: Civil Servants in Dordrecht, 1575-1795* door Elise van Nederveen Meerkerk, *Provincializing the Dutch State: South Holland in the 19th Century* door Stefan Couperus, Harm Kaal, Nico Randeraad en Paul van Trigt en tenslotte *The Relevance and Irrelevance of Dutch Anti-Communism: The Netherlands and the Hungarian Revolution, 1956-57* door Duco Hellema. Al deze historici hebben verschillende achtergronden en inzichten. Zo is Hellema van een meer culturele stempel met als expertise kunstgeschiedenis en geschiedenis van Internationale Betrekkingen, Meerkerk heeft een sociaal-economische achtergrond en Couperus en Randeraad zitten er tussen in. Zo is getracht een gebalanceerde mix van Nederlandse historici te selecteren.

Voor de bestuurskundigen is gekozen voor drie boekwerken. Dit omdat veel bestuurskundige bestuurshistorici zich bevinden in Leiden en deze bestuurskundigen veel lijken samen te werken. Er is gekozen om verschillende boekwerken te gebruiken om overlap zoveel mogelijk te voorkomen. De boeken betreffen "*Dat de regering niet en bestaet by het corpus van de magistraet van Den Hage alleen*" *De Sociëteit van 's-Gravenhage 1587-1802*) - een onderzoek naar bureaucratisering door Pieter Wagenaar, *Plaatselijke bestuurlijke ontwikkelingen 1600-1980: een historisch-bestuurskundig onderzoek in vier Noord-Hollandse gemeenten* van Jos Raadschelders, en *Kantelend bestuur: onderzoek naar de ontwikkeling van taken van het lokale bestuur in de periode 1851-1985* van V.C. Veldheer. Deze auteurs worden aangevuld door twee artikelen: *Advies aan de regering: Staatscommissies in Nederland tussen 1814 en 1970* door Toon Kerkhoff & Joshua Martina en *The Dutch decentralized unitary state and its effect on civil service systems in the period of the Night Watch, Welfare and Enabling States 1814-2016* van Frits van der Meer, Gerrit Dijkstra & Toon Kerkhoff.

Een probleem bij de selectie van de bestuurskundigen is het hoge aantal wetenschappers uit Leiden. Het was erg problematisch om bestuurskundige werken over de geschiedenis te vinden. Het gros hiervan lijkt afkomstig te zijn uit Leiden. Zo komt Toon Kerkhoff meerdere keren voor. Geprobeerd is de spreiding in auteurs groter te houden door verschillende boekwerken van wetenschappers te kiezen. Echter, lijken de Leidse wetenschappers veelal samen te werken. Vandaar is de keuze gemaakt om als er sprake is van overlappende auteurs te kiezen voor artikelen met een andere hoofdauteur en met zoveel mogelijk extra auteurs die nog niet genoemd zijn. Zodoende komt Kerkhoff vaker voor maar is de overlap wel geprobeerd te minimaliseren. Daarmee is alsnog het aantal

werken uit Leiden erg hoog maar wel zoveel mogelijk gespreid.

Verder is er uit praktische overweging gekozen om alleen Nederlandse auteurs en onderzoeken over de Nederlandse bestuursgeschiedenis te bestuderen. Zodoende kan er namelijk een beter beeld ontstaan van de Nederlandse disciplines in plaats van een oppervlakkig beeld van internationale disciplines. Daarbij zijn de meeste Nederlandse werken beschikbaar op Nederlandse universiteiten en daarmee relatief toegankelijk. Daarnaast zijn een aantal werken in het Nederlands geschreven wat gemakkelijker leest. Overigens zijn deze onderzoeken gevonden via de zoeksystemen van de Radboud Universiteit en dan met name RUQuest en JSTOR en via de sneeuwbalmethode in overzichtswerken. Via deze zoeksystemen en -methode is er eerst een lijst opgesteld gebaseerd op titels van artikelen/boeken en tijdschriftnamen. Echter, waren niet alle artikelen geschikt. Een aantal artikelen van, bijvoorbeeld, Raadschelders reflecteerde op de methoden van bestuursgeschiedenis, een aantal artikelen waren niet beschikbaar op de Radboud Universiteit en sommige onderzoeken hadden onderwerpen die breder waren dan het verleden openbaar bestuur. Daarbij was het proefschrift van Eric Heijs uit 1995, *Van Vreemdeling tot Nederlander*, niet geschikt aangezien Heijs geen bestuurskundige of geschiedkundige achtergrond heeft. Dit soort onderzoeken vielen af toen zij onder de loep genomen werden om uiteindelijk de tien onderzoeken over te houden die hierboven genoemd zijn als meest geschikt.

Operationalisatie

In deel 1 is geconstateerd dat er drie, prominente, wetenschappelijke tradities zijn. Dit zijn de hermeneutiek, het positivisme en het narrativisme. Ieder van deze tradities heeft specifieke kenmerken wat betreft onderzoeksobject, tijdsspanne en brongebruik, om zo een andere conclusie te constateren die een ander doel meebrengt voor het onderzoek. Dit zal hier geoperationaliseerd worden.

Onderzoeksobject

Bij het onderzoeksobject zal gekeken worden naar wat het gekozen onderzoeksobject in de geschiedenis is. Hoe dit weergegeven wordt en/of hoe deze samengesteld is.

- Hermeneutiek: Bekijkt (super)actoren en wat hun drijft. Veelal case studies en/of literatuurstudies. Zodoende interpreteert of verklaart handelingen en daarmee de conditie Humaine.
- Positivisme: Bekijkt systemen, trends en data. Veelal door statistische gegevens. Verkregen door overheidsgegevens. Hieruit kan een bepaalde trend bepaald worden.
- Narrativisme: Bekijkt (een veelheid aan) verhalen. Veelal door middel van literatuur en culturele teksten, zoals dagboeken. Geeft een beeld van voorvallen om zo tot een spiegel van gebeurtenissen te komen.

Tijdsspanne

Bij de tijdsspanne wordt er gekeken naar hoe de tijd weergegeven wordt. Deze kan cyclisch, lineair of geïsoleerd weergegeven worden.

- Hermeneutiek: Ziet ontwikkelingen veelal als organisch en lineair. De mens ontwikkelt zich naar omstandigheden en incrementalistisch. Daarmee zijn er geen grote breuken in cultuur of trends.
- Positivisme: Ziet ontwikkeling als cyclisch. Er zijn verschillende trends en systemen die zich kunnen uiten via data.
- Narrativisme: Isoleert tijdsbeelden en verhalen. Iedere gebeurtenis is een verhaal op zichzelf en zo selecteert of beschrijft zij vooral gefragmenteerde beelden of brengt deze juist samen in een fragment of aspect van de werkelijke gebeurtenissen.

Brongebruik

Brongebruik bekijkt welke bronnen de auteur gebruikt. Construeert de auteur een eigen beeld van de geschiedenis door naar historische bronnen te kijken of gebruikt de auteur voornamelijk literatuur van historici om hun bevindingen in een bestuurlijke context te plaatsen? Het type historische bron (literaire teksten, archiefstukken, beleidsstukken, persoonlijke stukken als dagboeken) geeft ook een beeld over hoe de geschiedenis gewaardeerd wordt. De balans tussen historici en bestuurskundige auteurs, als wetenschappelijke literatuur, is hierbij ook van belang.

- Hermeneutiek: Voornamelijk geschreven historische bronnen. Beleidsstukken en persoonlijke stukken die het handelen van een (super)actor kunnen verklaren.
- Positivismen: Gebruikt bronnen als personenregisters, kadasters, economische bronnen. Zet deze om in data om zo een trend bloot te kunnen leggen. (Stijging in voedselprijzen, stijging in doden en ziekte aantallen kan hongersnood weergeven)
- Narrativisme: Gebruikte literaire bronnen. Bronnen welke een beeld weergeven. Het verhaal van een roversbende kan een politieke of culturele tegenstelling aangeven.

Literaire bronnen:

- Gebruikt de auteur voornamelijk wetenschappelijke literatuur om eigen conclusie uit te trekken of andere theorieën op toe te passen.
- Gebruikt de auteur voornamelijk geschiedkundige bronnen om een eigen beeld te creëren van het verleden.
- Is er een balans tussen deze. In dit geval wordt zowel geschiedkundig als theoretisch onderzoek gecombineerd.
- Daarbij kan dit verschillen in tijdsspanne. De positivist die voornamelijk personenregisters gebruikt heeft in de 18e eeuw onderzoek een meer gebalanceerde mix. Personenregisters waren in de Middeleeuwen minder gebruikelijk dus vertrouwt deze wellicht op wetenschappelijke literatuur in plaats van bronnen onderzoek.

Conclusie

Aan de hand van deze drie invalshoeken kan geconcludeerd worden wat de waarde en de rol van geschiedkundig onderzoek is voor de auteur. Het doel van de hermeneutiek is om de condition humaine te bepalen. Een positivist laat een trend zien en een narrativist wil een spiegel voorhouden. Dit doen wetenschappers niet altijd expliciet als een waarschuwing. Het doel is echter om nuttige kennis te verkrijgen en dit doen de wetenschapstraditie op verschillende manieren. De bevindingen van een onderzoek staan in de conclusie en daarmee kan het doel afgeleid worden uit de conclusie.

- Hermeneutiek: Als de conclusie is om normatief of descriptief inzicht te verkrijgen in een actor, evenals een doorlopende lijn naar het heden, beschrijft dit een organisch verloop van het verleden naar het heden wat de condition humaine beschrijft.
- Positivismen: Er is een ontdekking van verschillende trends. In vergelijking tot andere gebieden of in verschillende tijdslijnen. Dan kan dit dienen als een waarschuwing op trends die zich weer voor zouden kunnen doen.
- Narrativisme: Er wordt een sfeer of verhaal verbeeld. Dit kan tegenover een in het heden spelende situatie zijn. Zodoende wordt er een spiegel voorgehouden aan de lezer.

Opvallend is dat hermeneutiek en positivisme veelal grotere vraagstukken kunnen behandelen en zodoende beter geschikt zijn voor "grotere" overzichtswerken.

Optelsom

Voor de categorieën onderzoeksobject, tijdsspanne, brongebruik en conclusie zal beargumenteerd worden in welke tradities de auteurs staan en waarom. Om dit overzichtelijk te maken zal er bij deze paragraaf een schema gevoegd worden. Hier is in de bovenste rij te zien welke onderzoekstraditie beschouwd wordt en in de meeste linkse kolom de corresponderende categorie. Iedere categorie zal minimaal twee kruisjes, 'X', krijgen. Soms zijn twee stromingen zichtbaar en zullen de twee kruisjes verdeeld zijn per traditie. Soms is het niet geheel helder in welke traditie een auteur valt en in dat geval zal er gekozen worden voor één kruisje. Wanneer er overduidelijk sprake is van één traditie, dan zal dit gemarkeerd worden met twee kruisjes. Voorbeeld van het schema:

	Hermeneutiek	Positivisme	Narrativisme
Onderzoeksobject	Actoren en superactoren	Data en systemen	Taal en colligatie
Tijdsspanne	Lineair, organisch	Cyclisch, wetmatig	Geïsoleerd, verbrokken
Brongebruik	Archiefstukken, ambachtelijke werken	Bronnen die omgezet kunnen worden in data zoals rekeningen	Archiefstukken, culturele werken
Conclusie/doel	Condition Humaine, begrijpen en verklaren	Waarschuwen voor trends die zich gemanifesteerd hebben en kunnen doen gelden	Een spiegel voorhouden

Deel 3, Analyse

De in deel 2 geselecteerde werken zullen hier geanalyseerd worden volgens de in deel 2 geoperationaliseerde begrippen.

Bestuurskundigen

Toon Kerkhoff en Joshua Martina: *Advies aan de regering: Staatscommissies in Nederland tussen 1814 en 1970*

Selectie

Advies aan de regering is een artikel geschreven door de bestuurskundigen Kerkhoff en Martina (2015). In dit onderzoek wordt er een inventarisatie gemaakt betreffende adviescommissies in Nederland. Dit onderzoek bestudeert het verleden van het openbaar bestuur en is daarom geselecteerd.

Onderzoeksubject

Het onderzoeksubject in *Advies aan de regering* zijn staatscommissies. Staatscommissies op zich kunnen aangeduid worden als superactoren, toch behandelen Kerkhoff en Martina (2015) maar gedeeltelijk het handelen van deze actoren. Kerkhoff (2015) inventariseert alleen het onderwerp dat een staatscommissie behandelt. Daarmee worden staatscommissies gekwantificeerd en gereduceerd tot data en samengevoegd om een trend te bestuderen. Hierdoor is er sprake van er een hermeneutisch en een positivistisch aspect aan het onderzoek.

Tijdsspanne

Kerkhoff en Martina (2015) houden de tijd chronologisch aan. Dat wil zeggen dat zij deze volgen vanaf 1814 tot 1970 en dus hebben zij een lineaire tijdsspanne. Daarnaast breken Kerkhoff en Martina (2015) de tijd ook op in verschillende fasen van overheidsontwikkeling. De nachtwakersstaat van 1814-1890, verzorgingsstaat I 1890-1950 en verzorgingsstaat II 1950-1970. Volgens deze periodisering zouden er meer commissies in bepaalde perioden zijn en inhoud die aansluit bij de kenmerken die toegekend worden aan de overheid in die periode. Dit is een opgebroken tijd en narrativistisch van aard. Desalniettemin volgt de ontwikkeling van de staat een lineair verloop en daarmee is er ook sprake van een hermeneutische tijdsspanne.

Brongebruik

Voor dit onderzoek hebben Kerkhoff en Martina (2015) geschiedkundig archiefonderzoek gedaan. Veel van de commissies en hun rapporten zijn niet gedigitaliseerd. Kerkhoff en Martina hebben echter geen diepte onderzoek gedaan naar deze rapporten en hun context in de diepte onderzocht. De commissies en rapporten worden gekwantificeerd op basis van onderwerp en periode. Dit duidt op een samengaan van zowel hermeneutisch als positivistisch brongebruik.

Conclusie

Kerkhoff en Martina's (2015) voornaamste doel is om een overzicht van staatscommissies en

de door hen behandelde onderwerpen op te stellen. Daarbij hebben Kerkhoff en Martina de ideeën over de nachtwakers- en verzorgingsstaat gespiegeld aan de praktijk van staatscommissies tijdens deze staatsvormen. Een van de bevindingen was dat er minder staatscommissies zijn dan verwacht in de tweede fase van de verzorgingsstaat en zijn de behandelde onderwerpen tijdens de nachtwakersstaat atypisch voor een nachtwakerstaat. Het categoriseren van staatscommissie is een doel, dat het beste aansluit bij positivisme. Zo worden er immers data gecreëerd. Het spiegelen van de praktijk aan de ideeën over de staat is een narrativistisch doel.

Optelsom

	Hermeneutiek	Positivisme	Narrativisme
Onderzoeksubject	X	X	
Tijdsspanne	X		X
Brongebruik	X	X	
Conclusie		X	X

Frits van der Meer, Gerrit Dijkstra, Toon Kerkhoff: *The Dutch decentralized unitary state and its effect on civil service systems in the period of the Night Watch, Welfare and Enabling States 1814-2016*

Selectie

De bestuurskundige Frits van der Meer, Gerrit Dijkstra en Toon Kerkhoff (2016) onderzoeken in dit artikel hoe het Nederlandse ambtenarenapparaat zich over een verloop van twee eeuwen heeft ontwikkeld. Gezien dit een onderzoek betreft naar het verleden van het openbaar bestuur is dit werk geselecteerd. Moeilijkheid daarbij is wel dat er al één werk van Kerkhoff behandeld wordt. Echter, staat Van Der Meer (2016) als hoofdauteur en daarom is besloten deze toch mee te nemen.

Onderzoeksubject

Van Der Meer (2016) onderzoekt de effecten van de staat en veranderingen op het ambtenarensysteem, en welke processen tot deze veranderingen leiden. Daar de overheid en haar handelen als actor gezien kan worden en de processen die leiden tot veranderingen als trends, zijn positivisme en hermeneutiek de meest voor de hand liggende typering.

Tijdsspanne

De tijdsspanne die Van Der Meer (2016) gebruikt is zowel lineair, organisch als cyclisch. Van Der Meer (2016) beschrijft de lineaire en organische ontwikkelingen van de Nederlandse staat in chronologische volgorde, als een overheid die evolueert. Vervolgens is de overheid dusdanig veranderd dat een andere typering op haar van toepassing is en zo een andere tijdperiode aanbreekt. Hiermee is de tijd geïsoleerd in drie fases. De beschouwde tijdsspanne is zowel hermeneutisch als narrativistisch.

Brongebruik

Van Der Meer (2016) gebruikt weinig bronnen. Vrijwel alle verwijzingen verwijzen naar wetenschappelijke literatuur, opvallend veel is door hemzelf geschreven. Daarbij gebruikt Van Der Meer (2016) echter verschillende wetenschappelijke stukken en overheidsstukken uit de 19^e eeuw waardoor het brongebruik licht hermeneutisch is.

Conclusie

De conclusie is duidelijk hermeneutisch van aard. Van Der Meer (2016) heeft de ontwikkeling van het ambtenarenapparaat beschreven om zo de huidige condition humaine te verklaren. Zodoende stelt Van Der Meer (2016) dat de effecten van vroegere beslissingen nog steeds zichtbaar zijn en verder evolueren. Evenals dat dit de uitdagingen voor de toekomst niet gemakkelijker maken. Om af te sluiten met de uitspraak dat het ambtenarenapparaat een bijzondere functie had en heeft en dat daarom een speciale rechtelijke status bevorderlijk is voor ambtenaren.

Optelsom

	Hermeneutiek	Positivisme	Narrativisme
Onderzoeksobject	X	X	
Tijdsspanne	X		X
Brongebruik	X		
Conclusie	XX		

Jozef Raadschelders: Plaatselijke bestuurlijke ontwikkelingen 1600-1980, Een historisch-bestuurskundig onderzoek in vier Noord-Hollandse gemeenten

Selectie

Raadschelders is een bestuurshistoricus, zoals hij zichzelf noemt, die verbonden is aan bestuurskunde faculteiten in Nederland en de Verenigde Staten. Dit onderzoek betreft de bestuurlijke ontwikkelingen van vier Nederlandse gemeenten over een periode van 380 jaar. Daarom is dit onderzoek geselecteerd.

Onderzoeksobject

Raadschelders (1990) onderzoeksobject is nogal omvangrijk. Aan de ene kant richt Raadschelders (1990) zich op de gemeenten als actoren. Aan de andere kant bekijkt Raadschelders (1990) de processen en actoren binnen deze gemeenten en buiten deze gemeenten die van invloed zijn op deze processen en actoren. Daarmee bestudeert Raadschelders (1990) zowel een actor als trends die van invloed zijn op de actor. Dit is zowel hermeneutisch als positivistisch.

Tijdsspanne

De tijdsspanne die Raadschelders (1990) schetst een chronologisch tijdsverloop. Dit is hermeneutisch van aard. Daarnaast gebruikt Raadschelders (1990) verschillende modellen. Onafhankelijk van jaartallen moeten bepaalde voorwaarden van deze modellen voorkomen om tot verschillende ontwikkelingen te leiden. Deze trends ontwikkelen zich op basis van voorwaarde en kunnen zich zo herhalen evenals dat deze zich niet gelijktijdig in iedere gemeente hoeven voort te komen. Daarmee is de tijdsspanne ook cyclisch van aard. Dit is een kenmerk van positivisme. Daarmee gebruikt Raadschelders (1990) zowel een hermeneutisch als positivistisch tijdsspanne.

Brongebruik

De wetenschappelijke literatuur die Raadschelders (1990) gebruikt is een combinatie van geschiedkundige, bestuurskundige en sociologische literatuur. In sommige hoofdstukken wordt echter meer geschiedkundige literatuur gebruikt. Raadschelders (1990) beschrijft namelijk een aanloop vanaf de Middeleeuwen voor zijn onderzoek en beschrijft deze alleen vanuit wetenschappelijke literatuur.

De bronnen die Raadschelders (1990) gebruikt zijn ambtelijke archiefstukken, bijvoorbeeld vroedschaps- en gemeenteraadsnotulen, evenals verschillende statistische overheidsgegevens. Deze bronnen zijn gekwantificeerd en geïnterpreteerd en is deze methode zowel positivistisch als hermeneutisch van aard.

Conclusie

Het onderzoek wijst uit dat de vier gemeenten in een eigen context beschouwd moeten worden en niet in het licht van de nationale ontwikkeling. Dit verklaart van het handelen van de actor en dus inzicht in condition humaine waardoor de conclusie, gedeeltelijk, hermeneutisch is. Tegelijkertijd zijn er verschillende fases in de modellen waar gemeenten zich naar kunnen ontwikkelen. In het heden kunnen deze fases nog veranderen door nieuwe technologische ontwikkelingen. Raadschelders (1990) stelt dat niet alle vier de gemeenten zich in dezelfde fases bevinden en stelt dat deze zich verder gaan ontwikkelen. Vanwege de

opkomst van de technologie is het de vraag of een nijverheidsgemeente per sé eerst overgaat naar een industriële gemeente. Desalniettemin is de trend duidelijk dat de gemeenten door tijd heen altijd geïnvesteerd hebben in haar departementen en functies die op dat moment het belangrijkste lijken. Raadschelders (1990) stelt dat deze trend zal blijven waardoor de gemeenten moeten gaan investeren in informatica. Daarmee waarschuwt Raadschelders voor een nieuwe ontwikkeling in het heden, namelijk die van informatica. Een waarschuwing voor bepaalde trends is duidelijk positivistisch van aard.

Optelsom

	Hermeneutiek	Positivisme	Narrativisme
Onderzoeksubject	X	X	
Tijdsspanne	X	X	
Brongebruik	X	X	
Conclusie	X	X	

Victor Veldheer: *Kantelend Bestuur, Onderzoek naar de ontwikkeling van taken van het lokale bestuur in de periode 1851-1985*

Selectie

De socioloog en bestuurskundige Victor Veldheer (1994) is verbonden aan het Sociaal en Cultureel Planbureau. *Kantelend bestuur* onderzoekt de taken van het lokale bestuur in 134 jaar tijd. Dit werk is geselecteerd omdat het verleden van het openbaar bestuur onderzocht wordt.

Onderzoeksubject

Het onderzoek van Veldheer (1994) valt uiteen in een literatuur- en een empirisch onderzoek. Het empirisch onderzoek is gericht op twee actoren en wel de gemeente Leiden en Schoonhoven. Zowel het empirisch als literatuuronderzoek is gericht op de veranderende taken van de lokale overheid. Het onderzoeksubject onderzoekt in dit geval twee actoren aan de hand van data. Dit is zowel hermeneutisch als positivistisch onderzoek.

Tijdsspanne

De tijdsspanne van Veldheer (1994) is zowel cyclisch als geïsoleerd. Aan de ene kant worden modellen en voorwaarden getoetst en opgesteld aan de hand van literatuur en empirie, wat getuigt van een cyclische tijdsopvatting. Aan de andere kant construeert Veldheer (1994) ook drie nieuwe perioden in de ontwikkeling van de gemeenten: 1851-1918; periode van toenemende interventie; 1918-1940; interbellum en economische crises bepalen richting

van interventies; 1945-1985, periode van wederopbouw en verzorgingsstaat. Vervolgens stelt Veldheer ook verschillende periode op voor verwachtingen van gemeentetaken. Veldheer (1994) isoleert zo dus ook tijdsbeelden om deze te kenmerken. Dit is narrativistisch van aard.

Brongebruik

De wetenschappelijke literatuur die Veldheer (1994) raadpleegt is een mix van bestuurskundige, sociologische en geschiedkundige bronnen. Zodoende wordt er een compleet beeld geschetst van historische ontwikkelingen in het licht van bestuurlijke en sociologische modellen. De nadruk ligt echter op bestuurskundige en sociologische werken.

Wat betreft historische bronnen gebruikt Veldheer (1994) voornamelijk politieke, ambtelijke en financiële gemeentestukken. Deze worden zowel gekwantificeerd als gekwalificeerd om zo te komen tot inzicht in politieke en gemeentetaken. Zowel archiefwerk als statistisch werk is te kwalificeren als positivistisch en hermeneutisch.

Conclusie

Evenals dat het onderzoek in een literatuur en een empirisch onderzoek uiteenvalt, zo valt ook de conclusie uiteen. In de conclusie wordt onder andere de probleemstelling beantwoord door de literatuur met de empirie te vergelijken. Daarin worden verschillende bewijzen voor bepaalde theorieën en fenomenen (zoals de 'dominante bestuurders') gevonden en verschillende typering ontkracht. In dit geval kan de conclusie een spiegel voor de wetenschap genoemd worden. Immers wordt de praktijk aan de wetenschap gespiegeld. Hieruit blijkt dat de typering Van Poelje bijvoorbeeld geen recht doet aan de lokale overheid omdat de praktijk kleurrijker is, aldus Veldheer. Het spiegelen is een doel van het narrativisme.

Vervolgens beziet Veldheer (1994) in zijn conclusie de bevindingen van zijn studie in de huidige discussie over de lokale overheid. Op basis van dit onderzoek en aan de hand van de modellen van Batley en Stoker schetst Veldheer een trend richting een eventuele kanteling van het lokale bestuur. Dit deel van de conclusie is een waarschuwing of een voorspelling op een eventuele trend en daarmee positivistisch van aard.

Optelsom

	Hermeneutiek	Positivismen	Narrativisme
Onderzoeksobject	X	X	
Tijdsspanne		X	X
Brongebruik	X	X	
Conclusie		X	X

Wagenaar: “Dat de regeringe niet en bestaet by het corpus van de magistraet van Den Hage alleen” De Sociëteit van 's-Gravenhage (1587-1802) – een onderzoek naar bureaucrativering

Selectie

De Sociëteit van 's-Gravenhage is een onderzoek gedaan door de bestuurskundige Pieter Wagenaar (1999). Het onderzoek richt zich op de ontwikkeling en voornamelijk de bureaucrativering van de Sociëteit van Den Haag, voornamelijk belast met belastinginning, gedurende iets meer dan tweehonderd jaar. Daarbij behandelt het boek zowel een gedeelte van de geschiedenis van Den Haag als die van de sociëteit, theorieën over bureaucrativering en past dit toe op de sociëteit.

Onderzoeksobject

Wagenaar bestudeert in *De Sociëteit van 's-Gravenhage* zowel een superactor als verschillende trends. Wagenaar ziet dat de Sociëteit een steeds grotere rol krijg en meer bureaucratisch te werk gaat. Aan de hand van modellen wil Wagenaar (1999) verklaren hoe dit kan. De meeste dominante wat betreft bureaucrativering is de plateautheorie van Peacock en Wiseman. Fiscale innovatie en oorlog zouden leiden tot meer bureaucrativering en dit wordt bevestigd, zij het indirect, door de Sociëteit volgens Wagenaar. Evenals het model van Raadschelders betreffende omgevingsfactoren die als motor dient voor taakuitbreiding van lokale overheid, wordt hier bevestigd. Wagenaar gebruikt de indeling van Weber en Braam gebruikt om te bepalen hoe ver gebureaucratiseerd de sociëteit is. Daarmee onderzoekt Wagenaar (1999) een bepaalde trend waarbij de superactor, de Sociëteit, als case study dient.

Hiermee is de methode zowel positivistisch als hermeneutisch van aard. Het vertrekpunt van Wagenaar zijn de modellen die bepaalde trends verklaren. Wagenaar bekijkt dus trends. Dit doet Wagenaar (1999) echter door een superactor en zijn ontwikkeling te bestuderen, als een case study. Dit is ook een kenmerk van hermeneutisch onderzoek.

Tijdsspanne

De duiding van tijd is moeilijk te bepalen omdat er alleen sprake is van de geschiedenis van een sociëteit. De tijdsspanne betreft dan ook de oprichting en de opheffing van de sociëteit. Dit geeft een organisch verloop van tijd aan: een lineaire ontwikkeling waarin de sociëteit wordt geboren, tot wasdom komt en sterft. Dit getuigt van een hermeneutische tijdsbeleving. Daarbij is het duidelijk dat er bepaalde trends aanwezig zijn met betrekking tot de ontwikkeling van bureaucrativering. Daarmee zou gesteld kunnen worden dat er sprake is van een cyclus. Bepaalde factoren: voornamelijk oorlog en fiscale innovatie leiden tot bureaucrativering. Dit suggereert een trend die zich kan herhalen. In dat geval is de tijdsbeleving cyclisch van aard, dat aansluit op een positivistisch visie.

Brongebruik

De verdeling tussen wetenschappelijke literatuur en historische bronnen is in balans. Qua wetenschappelijke bronnen gebruikt Wagenaar een mix van sociologische, economische en geschiedkundige werken. Historische bronnen zijn voornamelijk rekeningen, financiële overzichten en vergaderstukken van de Sociëteit. Deze financiële gegevens en hoe functies

verdeeld zijn, zijn in grafieken en modellen omgezet opdat er een duidelijk netwerk zichtbaar wordt en er kunnen verbanden gezien worden in uitgaven in bepaalde jaren in relatie met gebeurtenissen (Wagenaar, 1999).

Dit wil zeggen dat de bronnen in data omgezet worden om zo te verklaren welke factoren van de genoemde modellen en theorieën betreffende bureaucratiesing verklaard kunnen worden. Dit duidt op een voornamelijk positivistische werkwijze. De bronnen zijn al van technische aard en worden verder gereduceerd in data. Daarbij gebruikt Wagenaar echter ook resoluties en andere vergaderstukken van de Sociëteit om inzicht te krijgen in beweegredenen. Dit sluit meer aan bij een hermeneutische manier van onderzoek doen.

Conclusie

In de conclusie stelt Wagenaar dat veel van de modellen en theorieën betreffende bureaucratiesing in de ontwikkeling van de Sociëteit bevestigd worden. Zo is de bureaucratiesing in Den Haag indirect tot stand gekomen door oorlog en fiscale innovatie wat lijkt op de plateautheorie van Peacock en Wiseman. Verder is de taakuitbreiding van de lokale overheid meestal veroorzaakt door omgevingsfactoren zoals Raadschelders al aangaf in een onderzoek naar vier andere gemeenten in Holland in dezelfde tijd en, de ontwikkeling van Den Haag wijkt dan ook weinig af van deze gemeenten. Bureaucratie in Weberiaanse zin is meer problematisch. Den Haag zou zich onvoldoende volgens het Weberiaanse model hebben ontwikkeld en bij tijden een bureaucratiesing van de ondergeschikte functionarissen hebben meegemaakt. Een theorie door Parkinson die stelt dat bureaucratie intern altijd verder groeit, met als gevolg dat er oligarchische tendensen ontstaan (Wagenaar, 1999).

Verder vraagt Wagenaar (1999) zich af in hoeverre dit onderzoek representatief is voor de ontwikkelingen in andere steden of gewesten. Wagenaar stelt dat de sociëteit alleen in Den Haag bestond en daarmee is het onmogelijk dit een op een te projecteren naar een andere plaats. Echter, worden de modellen van onder andere Raadschelders wel bevestigd. Wagenaar stelt dat het niet uit te sluiten is dat een stijging van lokale overheidsbelastingen (via crises, zoals oorlog) nieuw overheidsingrijpen mogelijk heeft gemaakt. Waarbij deze overheidsbelastingen in eerste instantie voor bijvoorbeeld oorlog zouden zijn gebruikt om deze na een oorlog anders te bestemmen. Dit is een trend die te projecteren is op andere overheden. Evenals de waarschuwing voor oligarchische tendensen. Het doel van dit werk is daarmee ook positivistisch van aard. Het onderzoek bevestigt al eerder geziene trends en waarschuwt, niet per sé in een negatieve (of positieve) zin van het woord, voor deze trends.

Optelsom

	Hermeneutiek	Positivismen	Narrativisme
Onderzoeksobject	X	X	
Tijdsspanne	X	X	
Brongebruik	X	X	
Conclusie		XX	

Historici

Remieg Aerts: *Het aanzien van de politiek, Geschiedenis van een functionele fictie*

Selectie

Het aanzien van de politiek is een werk geschreven door de historicus Remieg Aerts (2009). De titel is redelijk vanzelfsprekend. Aerts bestudeert het aanzien van de politiek. Het gaat voornamelijk over de huidige situatie betreffende het aanzien van de politiek in Nederland en plaatst dit tegen een historische achtergrond. Aerts bestudeert dus het verleden van het openbaar bestuur en is daarom geselecteerd voor dit onderzoek.

Onderzoeksobject

Aerts stelt in het begin van *Het aanzien van de politiek* dat het aanzien van de politiek, volgens de laatste mediaberichten, weer gedaald is. Daarmee moet het aanzien in het verleden dus ooit hoger hebben gestaan. Dat is wat Aerts wil onderzoeken: het aanzien van de politiek. Aerts wijst hier geen (super)actor aan om te onderzoeken of een bepaalde trend die hij wil verklaren.

Aerts (2009) wil graag verschillende verhalen bij elkaar brengen om zo te zien wat het aanzien van de politiek is. Of deze ooit anders was. Daarmee schetst Aerts een beeld van het aanzien van politiek in het verleden. Dit is narrativistisch, en een licht relativistisch, van aard.

Tijdsspanne

Aerts (2009) gaat in vogelvlucht door de geschiedenis heen, door te beschrijven hoe of wat het aanzien van de politiek is of was of hoorde te zijn. Aerts stelt dat dit begint bij de eerste, eerlijke vorstenspiegel. Die van Machiavelli. Machiavelli beschreef hoe het er daadwerkelijk aan het hof toe ging. De kritiek die op de tekst van Machiavelli kwam sprak van een imago probleem voor de vorst. Zo noemt Aerts steeds verschillende gebeurtenissen en verhalen op die gaan over aanzien van bestuurders.

Daar isoleert Aerts duidelijk verschillende historische gebeurtenissen van hun context en smeed zo een overkoepelend verhaal over aanzien, een collage over politiek aanzien. Het creëren van dit verhaal behoort tot een narrativistisch wetenschapsbeoefening

Brongebruik

De meeste informatie die Aerts (2009) gebruikt is wetenschappelijke literatuur. Het gros van deze wetenschappelijke literatuur is van geschiedkundige aard. Wel worden sporadisch wetenschappers met een politicologische achtergrond aangehaald. Daarbij gebruikt Aerts veel krantenberichten als hij het heeft over het huidige ongenoegen jegens de politiek. Op dezelfde manier gebruikt Aerts filosofische/literaire klassiekers zoals Machiavelli en Erasmus. Echt brononderzoek of archiefwerk onderneemt Aerts niet in dit werk.

De nadruk op literatuur en krantenberichten om een groter verhaal te schetsten duidt wederom op een meer narrativistische aanpak. Er is in ieder geval geen sprake van modellen, schema's en getallen, dus positivisme is uitgesloten. Hermeneutiek kan met wat creativiteit ook benoemd worden. Toch is het narrativisme het duidelijkst aanwezig.

Conclusie

Aerts (2009) stelt in zijn conclusie dat de meeste mensen bij politiek en bestuur vooral stilstaan bij output. Dit is ook het belangrijkste, rationeel gezien, en wellicht het meest tastbare. Toch stelt Aerts dat dit maar de helft van het verhaal is. Of en hoe politiek 'werkt', hangt, net als bij kunst en het theater, af van de perceptie door het publiek. Elke sociale en politieke orde berust op paradigmatische stelling, symbolische relatie en praktijk. Deze vallen uiteen bij revoluties en crises om weer nieuwe structuren te formeren. Het is dan ook vreemd dat de politieke geschiedenis weinig aandacht voor de burger heeft en de bestuurlijke wetenschap weinig voor politieke cultuur.

Dit boek dient volgens Aerts als verkenning om verder onderzoek te doen naar politieke imagovorming, de waardering van politiek en de manier waarop instituties zich vestigen. Dit doet Aerts door een spiegel voor te houden dat politiek altijd moeite heeft gehad met haar aanzien. Aerts houdt een spiegel voor die grappig is in het verleden en droevig in het heden. Dit is kenmerkend voor het narrativisme.

Optelsom

	Hermeneutiek	Positivismen	Narrativisme
Methode			XX
Thematiek			XX
Brongebruik			XX
Conclusie			XX

Blom en Lamberts: *Geschiedenis van de Nederlanden*

Selectie

Het boek de *Geschiedenis van de Nederlanden* door de historici Blom en Lamberts (2006) schetst een helder overzicht van de staatskundige geschiedenis van zowel Nederland als België. Dit vanaf de prehistorie tot aan het begin van de eenentwintigste eeuw. Binnen het staatskundige raamwerk schetsen de auteurs ook de hoofdlijnen van de sociale, economische, godsdienstige en culturele ontwikkelingen van dit gebied. Daarmee onderzoeken Blom en Lamberts het verleden van het openbaar bestuur en daarom is dit werk geselecteerd.

Onderzoeksobject

Centraal bij de methode staat wat de auteurs van een boek bestuderen en volgen. In dit geval volgen de auteurs voornamelijk een geografische aanduiding die gebaseerd is op twee contemporaine staten. Daarbij zijn gewesten en overheden veelal de superactoren. Daarmee

is het bestudeerde een collage van verschillende superactoren die in elkaar overlopen binnen een geografische duiding.

Blom (2006) en zijn medeauteurs bestuderen in essentie de geografische aanduiding die later Nederland en België zouden worden. Vanaf de vroegste oudheid tot het heden. De staten die zij willen bestuderen zijn de staten die op het gekozen tijdstip bestaan in dit gebied. Deze waren echter niet altijd constant of stabiel en verschilden regelmatig van samenstelling. Toch zijn er uiteindelijk bepaalde constanten vast te stellen. Dit zijn de gewesten van voornamelijk Holland, Brabant en Vlaanderen. Deze ontwikkelingen zich geleidelijk tot de huidige staten. De auteurs beschrijven de ontwikkelingen van deze staten aan de hand van politieke reacties op culturele, economische, geografische en religieuze gebeurtenissen en situaties.

Daarmee zit dit onderzoek tussen narrativisme en hermeneutiek in. Aan de ene kant wordt er een hedendaagse geografische eenheid bestudeerd namelijk de Nederlanden. In deze geografische eenheid worden de staten die zich vormen en ontwikkelen bestudeerd als zijnde superactoren. Aan de andere kant wordt er een verhaal geschetst van losse staten die zich tot eenheid ontwikkelen. Daarmee is dit ook een collage wat duidt op een meer narrativistische wetenschapsbeoefening. Dit terwijl het volgen van actoren in de hermeneutische traditie past. Van positivisme is weinig sprake. Er worden wel economische trends geschetst maar niet bestudeerd, alleen hoe de actoren hier op reageerden of deze probeerde te beïnvloeden.

Tijdsspanne

De tijdsspanne in *De Geschiedenis van de Nederlanden* betreft vrijwel de gehele staatskundige geschiedenis van het gebied dat nu Nederland, België en Luxemburg heet. De hoofdstukken zijn opgedeeld in chronologische volgorde en opgeknipt in jaartallen die politiek en/of cultureel van belang zijn voor de staatsvorming in de Nederlanden. Daarbij ontstaat er uiteindelijk een tweedeling in de hoofdstukken. Deze tweedeling ontstaat doordat het ene hoofdstuk de Zuidelijke Nederlanden volgt en de andere de Noordelijke Nederlanden in eenzelfde tijdsgewricht. Wel blijft de thematiek steeds hetzelfde, de gewesten die uitgroeien tot twee hedendaagse staten.

Ook dit zit tussen hermeneutiek en narrativisme in. Aan de ene kant wordt er een lineaire ontwikkeling beschreven waarin superactoren handelen en uiteindelijk een staat gaan vormen. Als dit eindresultaat niet duidelijk zou zijn geweest is de ontwikkeling en de staten die beschreven zijn eerder een collage van gewesten die cultureel verwant zijn en politiek op elkaar acteren. Daarbij worden er scheidingen aan gebracht in tijdsspanne, daarmee wordt een verhaal van een periode verteld. Dit kan als narrativistisch gezien worden.

Brongebruik

De geschiedenis van de Nederlanden maakt geen gebruik van geschiedkundige bronnen, alleen maar van wetenschappelijke literatuur. Daarbij zijn de meeste gebruikte artikelen gepubliceerd in academische tijdschriften met als thema geschiedenis en/of filosofie. Uit de titels is af te leiden dat de meeste van deze werken cultuur en ideeën in een bepaalde tijd behandelen. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de rol van geschiedenis groter is dan bestuurlijk literatuur. Toch is hier spraken van een literatuuronderzoek en geen bronnenonderzoek.

Probleem hierbij is wel dat het brongebruik niet te duiden is. Aangezien de nadruk

lijkt te liggen op boeken over politieke handelingen en culturele beelden en ideeënwerelden zou gesteld kunnen worden dat de nadruk, of de gewoonte van de auteurs, meer ligt in een hermeneutische en/of narratieve traditie.

Conclusie

Blom brengt de conclusie van *De geschiedenis van de Nederlanden* als een epiloog. Dit epiloog kent twee zienswijzen: Eenheid in verscheidenheid, en, verscheidenheid in eenheid. De epiloog is een samenvatting van culturele en bestuurlijke overeenkomsten en verschillen tussen, eerst de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden en vervolgens Nederland en België. Hierbij worden de parallellen geschetst om vervolgens te stellen dat de verschillen tussen de gebieden meer zeggen dan de overeenkomsten tussen deze gebieden. Deze manier van kijken komt erg overeen met de methode van Collingwood die in de hermeneutische traditie valt.

Deze verschillen en overeenkomsten in zowel cultuur die het bestuur beïnvloedt als bestuur die de cultuur beïnvloed zullen leiden tot eerst een scheiding tussen België en Nederland, om vervolgens te leiden tot sterke toenadering tussen België en Nederland. Het lijkt zo dat Blom (2006) vooral de omstandigheden en handeling wil blootleggen om te begrijpen hoe Nederland (en België) in het heden zijn. Daarbij geeft Blom advies over cultuurbeleid: Dit moet breed gedragen worden. Anders zal het beleid geen stand houden, ook niet door supranationale staten. Dit sluit erg aan bij een hermeneutisch doel. Blom (2006) probeert de huidige condition humaine in Nederland en België te zien en dit te verklaren vanuit het verleden.

Optelsom

	Hermeneutiek	Positivisme	Narrativisme
Onderzoeksobject	X		X
Tijdsspanne	X		X
Brongebruik	X		X
Conclusie	XX		

Stefan Couperus, Harm Kaal, Nico Randeraad, Paul van Trigt: *Provincializing the Dutch State: South Holland in the 19th Century*

Selectie

Provincializing the Dutch State geschreven door de historici Couperus, Kaal, Randeraad en Van Trigt (2017) beschrijft het ontstaan en vormen van de provincie Zuid-Holland. Gezien deze auteurs allen historici zijn en hun onderzoek over het Nederlandse bestuur in de 19e eeuw gaat is dit onderzoek geselecteerd.

Onderzoeksobject

Couperus (2017) onderzoekt de provincie Zuid-Holland, haar handelen en haar onderliggende organisaties. Couperus (2017) bestudeert zodoende superactoren en hun handelen en wat voor gevolgen dit voor de actor heeft. Het bestuderen van actoren en hun handelen getuigt van een hermeneutische visie.

Tijdsspanne

De tijdsspanne is heel duidelijk lineair van aard. Couperus (2017) bestudeert de ontwikkeling van de provincie van Zuid-Holland vanaf de oprichting tot een vorm die in het heden herkenbaar is. Het is zelfs een relatief organische visie op de staat. De tijd die beschreven wordt gaat van "geboorte" naar "volwassenwording". Dit is een duidelijke hermeneutische visie.

Brongebruik

Couperus (2017) gebruikt als wetenschappelijke literatuur voornamelijk geschiedkundige literatuur. Echter, niet alleen geschiedkundige literatuur, ook Raadschelders wordt geraadpleegd. Wat betreft historische bronnen gebruikt Couperus (2017) voornamelijk beleidsstukken en bestuurlijke onderzoeken uit de 19e en 20e eeuw. Het gebruik van voornamelijk dit soort ambachtelijke bronnen is een kenmerk van hermeneutiek.

Conclusie

De conclusie valt uiteen in twee delen. Allereerst verklaart Couperus (2017) het ontstaan van de provincie Zuid-Holland en hoe verschillende actoren hiervoor samen moesten werken. Dit in het licht van de oprichting van de Nederlandse natiestaat. Dit is duidelijk het begrijpen en/of verklaren van de condition humaine, hoe de Nederlandse staat zich gevormd heeft en dat sluit perfect bij de hermeneutiek aan. Daarbij stelt Couperus (2017) dat het belang van het onderzoek, evenals Chakrabarty probeerde in zijn geprovincialiseerde Europa, het grote verhaal van Nederland in het oog te houden en daarbij de alternatieve actoren te begrijpen en als context te bestuderen. Dit zou volgens Couperus een mooi uitgangspunt voor geschiedkundig onderzoek zijn: het bestuderen van het grote verhaal via de alternatieve, kleinere geschiedenissen om het geheel te zien. Dit laatste neigt naar een spiegel voor de geschiedwetenschap zelf. Toch lijkt dit meer speculatief te zijn dan de echte conclusie. Zodoende is deze conclusie als hermeneutisch beoordeeld.

Optelsom

	Hermeneutiek	Positivismen	Narrativisme
Onderzoeksobject	XX		
Tijdsspanne	XX		
Brongebruik	XX		
Conclusie	XX		

Duco Hellema: *The Relevance and Irrelevance of Dutch Anti-Communism: The Netherlands and the Hungarian Revolution, 1956-57*

Selectie

Duco Hellema (1995) is hoogleraar Geschiedenis van de Internationale betrekkingen aan de Universiteit van Utrecht. Dit artikel gaat over het buitenland beleid van de Nederlandse staat tijdens de Hongaarse Revolutie en of het anticommunistische sentiment in Nederland effectief was. Het artikel onderzoekt beleid uit de (recente) geschiedenis en is daarom geselecteerd.

Onderzoeksobject

Hellema (1995) onderzoekt het anticommunisme van Nederland en wat de effecten hiervan zijn. Dit doet Hellema (1995) door een narratief te creëren van verschillende gebeurtenissen in voornamelijk 1956 en 1957. Gebeurtenissen in Hongarije en in Nederland en diplomatieke gebeurtenissen die van invloed waren op de Nederlandse regering en ambassadeurs en hun reactie. Daarmee volgt Hellema het beleid van de Nederlandse staat via het samenbrengen van actoren en losse gebeurtenissen tot één narratief. Het volgen van actoren is hermeneutisch en het schetsen van een narratief is narrativistisch.

Tijdsspanne

Om een narratief te creëren isoleert Hellema (1995) een bepaalde tijd. Hellema (1995) beschrijft de aanloop naar de periode 1956-1957, welke het middenstuk is om vervolgens de nasleep te beschrijven. Dit is wel in chronologische volgorde en daarmee lineair van aard in plaats van springend tussen gebeurtenissen. Het beleid en hoe dit ontwikkelt, evolueert, wordt zo organisch beschreven. Daarmee is de tijdsspanne zowel hermeneutisch als narrativistisch van aard.

Brongebruik

Het enige wat Hellema (1995) als wetenschappelijke literatuur gebruikt zijn twee

verwijzingen naar eigen werk omtrent gelijksoortig onderzoek. De historische bronnen die Hellema (1995) gebruikt zijn een mix van ambtelijke en politieke archiefstukken, krantenberichten uit 1956 en 1957 en memoires van ambassadeurs. Deze mix van ambtelijke archiefstukken en memoires, welke meer cultureel dan ambachtelijke van aard zijn, zijn zowel hermeneutisch als narrativistisch van aard.

Conclusie

In de conclusie besluit Hellema dat de Hongaarse revolutie erg belangrijk was voor Nederland in de jaren vijftig. De revolutie had invloed op de Nederlandse politiek, cultuur en volksmentaliteit. Echter, heeft het Nederlandse anticommunisme en het politiek en diplomatiek handelen internationaal niet zoveel opgeleverd. Dit zou te maken hebben met het feit dat Nederland maar een kleine macht is zoals meerdere Europese staten. Daarmee lijkt de conclusie vooral een spiegel te zijn die de Nederlandse diplomatie op wereldniveau relateert. Een spiegel voorhouden is typisch voor het narrativisme.

Optelsom

	Hermeneutiek	Positivismen	Narrativisme
Onderzoeksobject	X		X
Tijdsspanne	X		X
Brongebruik	X		X
Conclusie			XX

Elise van Nederveen Meerkerk: *Professionalization of Public Service: Civil Servants in Dordrecht, 1575-1795*

Selectie

Het onderzoek *Professionalization of Public Service: Civil Servants in Dordrecht, 1575-1795* door de Leidse historica Elise van Nederveen Meerkerk (2010) bestudeert bureaucrativering en professionalisering van ambtelijke functies in Dordrecht. Van Nederveen Meerkerk is historica en bestudeert het openbaar bestuur en daarom is dit onderzoek geschikt.

Onderzoeksobject

Van Nederveen Meerkerk (2010) onderzoekt bureaucrativering en professionalisering in Dordrecht. Bureaucrativering aan de hand van demografische en economische trends en professionalisering aan de hand van socio-economische standen en vaardigheden. De functies van secretaris (hoog in aanzien, belang en vaardigheid), vroedvrouw (laag in aanzien, hoog in belang en vaardigheid) en poortwachter (laag in aanzien, belang en

vaardigheid) worden bestudeerd aan de hand van vijf criteria. Deze vijf criteria zijn:

- 1) Het ontwikkelen van een hiërarchische organisatie.
- 2) Het ontwikkelen van/tot een voltijdsbaan.
- 3) Het ontwikkelen van regels betreffende rekrutering en taken.
- 4) De middelen ten behoeve van een opleiding.
- 5) Het hebben van vast salaris.

Daarmee onderzoekt Van Nederveen Meerkerk (2010) de ontwikkelingen van een systeem aan de hand van data. Dit onderzoeksobject en hoe dit onderzocht wordt sluit daarmee het beste aan bij een positivistische visie.

Tijdsspanne

De tijdsspanne is zowel lineair als cyclisch. Van Nederveen Meerkerk (2010) toont aan dat verschillende economische trends leiden tot meer bureaucrativering en tot professionalisering van bepaalde functies. Echter, als de economische trend zich negatief ontwikkeld wordt er geen afbreuk gedaan aan de bureaucratie. Wel is er dan een verandering in lonen en prioriteiten. Daarom is het proces wat Van Nederveen Meerkerk (2010) beschrijft zowel cyclisch als lineair. De trend kan immers universeel zijn en op verschillende plaatsen op verschillende tijden plaatsvinden maar wordt in dit onderzoek niet teruggedraaid, en dit vermeldt Van Nederveen Meerkerk specifiek. Vandaar dat de tijdsspanne aansluit bij een hermeneutische en positivistische visie.

Brongebruik

Van Nederveen Meerkerk (2010) gebruikt voor haar theoretische achtergrond een gebalanceerde mix van historici, sociologen en bestuurshistorici (zoals Raadschelders). Dit sluit goed aan bij het onderwerp (een onderzoek naar bureaucrativering en professionalisering aan de ene kant de geschiedenis aan de andere kant). Voor het geschiedkundig onderzoek worden vooral economische bronnen in data omgezet en beleids- en archiefstukken gebruikt om tot de eisen en beschrijving van de functies te komen. Dit is zowel een hermeneutisch als positivistisch brongebruik.

Conclusie

In de conclusie stelt Van Nederveen Meerkerk (2010) dat er verschillende trends duidelijk zichtbaar zijn. Ten eerste dat economische groei eerder leidt tot bureaucrativering dan een demografische groei. Ten tweede dat het belang van een functie en het aanzien van een functie de belangrijkste trends zijn voor een strenge overheidscontrole. Een secretaris genoot van een redelijke autonomie door het aanzien van de functie ondanks dat aan deze functie voorwaarden werden verbonden. Een vroedvrouw was van vitaal belang voor de stad maar stond laag in aanzien dus werd deze functie streng gecontroleerd. Daarbij plaatst Van Nederveen Meerkerk (2010) wel de aantekening dat er in de praktijk nog vaak spraken was van een patrimoniaal systeem dat problematisch is voor een professionalisering zoals deze hedendaags beoordeeld zou worden.

Doordat Van Nederveen Meerkerk (2010) het voornamelijk over trends heeft is de conclusie ook van positivistische aard. Er gaat niet zo zeer een waarschuwing voor de huidige praktijk vanuit. Wel is het onderzoek een bewustwording van bepaalde trends die meespelen en kan daarom als een waarschuwing gelezen worden.

Optelsom

	Hermeneutiek	Positivismen	Narrativisme
Onderzoeksobject		XX	
Tijdsspanne	X	X	
Brongebruik	X	X	
Conclusie		XX	

Deel 4, De vergelijking

In deel 4 worden de bestuurshistorici onderling vergeleken. Als eerste worden de bestuurshistorici met een bestuurskundige achtergrond onderling vergeleken en vervolgens de bestuurshistorici met een geschiedkundige achtergrond. Aan de hand van die bevindingen zullen deze twee groepen met elkaar vergeleken worden. Voor deze vergelijking is er een tabel opgesteld waarin geturfd is van welke wetenschapstradities de auteurs gebruik maken en is er een tabel opgesteld waarin genummerd is hoe vaak een bepaalde traditie voorkomt. Aan de hand van deze bevindingen en in combinatie met opvallendheden zullen eerst de bestuurshistorici met een bestuurskundige achtergrond onderling vergeleken worden en vervolgens de bestuurshistorici met een geschiedkundige achtergrond tegen het licht gehouden worden. Aan de hand van die bevindingen zullen deze twee groepen met elkaar vergeleken worden, zodat afsluitend en concluderend de hoofdvraag beantwoord kan worden.

Bestuurskundigen

Al deze auteurs zijn bestuurskundigen en zijn verbonden aan een bestuurskunde faculteit of organisatie. In de geselecteerde werken van deze auteurs is het openbaar bestuur in het verleden bestudeerd. Daardoor zijn al deze auteurs en hun werken geselecteerd voor deze studie. De selectie van deze bestuurskundige auteurs was echter ingewikkelder dan van de historici. De Nederlandse groep bestuurskundigen die het verleden bestuderen is aanzienlijk kleiner dan die van historici die het openbaar bestuur bestuderen. Er is getracht zo min mogelijk overlap te hebben met auteurs. Echter, door de artikelen die beschikbaar waren was dit onmogelijk. Er is gekozen voor verschillende boekwerken en artikelen waarin de hoofdauteurs verschilden. Kerkhoff is echter bij vele werken betrokken en komt daarom vaker voor.

	Kerkhoff	v/d Meer	Raadschelders	Veldheer	Wagenaar
Onderzoeksubject	HP	HP	HP	HP	HP
Tijdsspanne	HN	HN	HP	PN	HP
Brongebruik	HP	H	HP	HP	HP
Conclusie	PN	HH	HP	PN	PP

N=Narrativisme, P=Positivisme, H=Hermeneutiek

Het onderzoeksobject dat alle bestuurskundige auteurs gebruiken is hermeneutisch en positivistisch. Bij alle werken is één keer hermeneutiek en één keer positivisme geturfd, wat betekent dat zowel hermeneutiek als positivisme vijf keer geturfd zijn. In alle gevallen worden er bepaalde (super)actoren bestudeerd en/of gevolgd en gekeken naar trends, via

data, die deze beïnvloeden. Zodoende is het onderzoeksobject vaak een samenspel tussen omgevingsfactoren en het handelen van actoren en daarmee positivistisch en hermeneutisch. Een actor in zijn context met zijn omgevingsfactoren.

Iedere auteur, met uitzondering van Veldheer, gebruikt een lineair of organische, en dus een hermeneutische, tijdsspanne. Daarmee volgen zijn een (super)actor die zich chronologisch door de tijd heen ontwikkeld. Kerkhoff en Van Der Meer delen deze tijd alleen op in verschillende fasen met een eigen kenmerk. Hiermee categoriseren Kerkhoff en Van Der Meer een bepaalde tijd en kennen aan deze fase kenmerken toe. Op deze manier creëren Kerkhoff en Van Der Meer een bepaald tijdsbeeld en dit is narratief van aard. Wagenaar en Raadschelders volgen de actoren echter door de tijd heen en bekijken welke trends van de actoren beïnvloeden. Trends zijn eerder cyclisch van aard. Een trend kan immers toenemen of afnemen en dit beïnvloedt de actor. Dit is positivistisch van aard. Veldheer gebruikt een andere tijdsspanne. Veldheer schetst, net als Kerkhoff en Van Der Meer, ook fasen en kent hier kenmerken aan toe waardoor een tijdsbeeld ontstaat. Veldheer kijkt echter alleen naar trends en hoe deze het tijdsbeeld hebben veranderd en Veldheer kijkt niet naar actoren. Dat maakt het werk van Veldheer een combinatie van positivisme en narrativisme. Al met al is er vier keer hermeneutiek, en drie keer narrativisme en positivisme geturfd. Daarmee is er een lichte voorkeur voor een lineair, hermeneutische tijdsspanne.

Betreffende brongebruik is er vijf keer hermeneutiek en vier keer positivisme geturfd. Er mist dus één getal. Dit komt omdat Van Der Meer geen bronnen gebruikt. Van Der Meer verwijst alleen naar wetenschappelijke literatuur waarvan veel literatuur door Van Der Meer zelf geschreven is. De wetenschappelijke literatuur die iedere auteur gebruikt kent een balans tussen geschiedkundige, bestuurskundige en sociologische werken. Opvallend daarbij is wel dat deze auteurs veel naar elkaar verwijzen. Daaruit kan geconcludeerd worden dat de bestuurskundige bestuursgeschiedeniswereld in Nederland relatief klein is. Wat betreft geschiedkundige bronnen gebruiken vrijwel alle auteurs, met uitzondering van Van Der Meer, ambtelijke archiefstukken en statistische bronnen of kwantificeren bronnen. Daarmee is de het brongebruik zowel positivistisch als hermeneutische van aard, met een lichte voorkeur naar hermeneutiek.

De conclusies die deze auteurs trekken lopen uiteen. Vijf keer is positivisme geturfd, drie keer hermeneutiek en twee keer narrativisme. Vier auteurs beschrijven trends waar een waarschuwing of bewustwording voor de tendens uitspreekt in hun conclusie. De enige die een pure hermeneutische conclusie trekt is Van Der Meer. Van Der Meer beschrijft de ontwikkeling van het ambtenaren apparaat om zo te verklaren waarom deze gegroeid is en een speciale functie heeft. Veldheer en Kerkhoff beschrijven de ontwikkelingen van de lokale overheid en staatscommissies. Veldheer en Kerkhoff willen voornamelijk de verscheidenheid zichtbaar maken en deze toetsen aan geijkte theorieën. Dit is een narrativistisch doel. Veldheer en Kerkhoff schetsen zo immers een verhaal en geven een overzicht. Deze verklaren Veldheer en Kerkhoff via bepaalde trends wat positivistisch is. Raadschelders verklaart het handelen van superactoren in haar context en ziet er zo op toe waar de huidige condition humaine vandaan komt. Tegelijkertijd stelt Raadschelders ook verschillende trends op over hoe gemeenten zich zouden ontwikkelen. Daarmee is de conclusie van Raadschelders zowel positivistisch als hermeneutisch. Wagenaar beschrijft heel duidelijk bepaalde trends waarin overheidsingrijpen zich ontwikkelt. Daarbij waarschuwt hij ook voor oligarchische tendensen. Daarmee is de conclusie van Wagenaar puur positivistisch. Alles bij elkaar opgeteld zijn de conclusies van de bestuurskundige dus voornamelijk op trends gericht, voor zowel het verleden als deze doortrekkend naar het heden, en daarmee

voornamelijk positivistisch.

Bij elkaar opgeteld is er zeventien keer positivisme en hermeneutiek geturfd en maar vijf keer narrativisme. Deze verdeling geeft een duidelijke voorkeur aan voor positivistisch en hermeneutisch bestuurshistorisch onderzoek. Een aantal opvallendheden bij deze auteurs is wel dat zij erg veel met elkaar samenwerken en naar elkaar verwijzen. Daarbij bestuderen deze auteurs vaak ook meer technische aspecten van het openbaar bestuur zoals de ontwikkeling van taken en bureaucratisering. Waarbij de geschiedenis vaak naar het heden wordt doorgetrokken en direct met het heden in verband wordt gebracht. Daarbij zijn de voorkeursmethoden positivisme en hermeneutiek.

	Hermeneutiek	Positivisme	Narrativisme
Kerkhoff	3	3	2
v/d Meer	5	1	1
Raadschelders	4	4	0
Veldheer	2	4	2
Wagenaar	3	5	0
Totaal:	17	17	5

Historici

Al deze auteurs zijn geselecteerd omdat zij historici zijn en zij, in de geselecteerde werken, het openbaar bestuur in het verleden onderzoeken. Daarbij hebben zij een gevarieerde achtergrond. Zo wordt Aerts als politiek historicus beschreven en Nederveen Meerkerk als een economische historica. De onderzoeken van deze auteurs betreffen allemaal het Nederlandse openbaar bestuur, in brede zin, in het verleden. Om de verdere vergelijking te ondersteunen is de volgende tabel opgesteld:

	Aerts	Blom	Couperus	Hellema	Nederveen
Onderzoeksobject	NN	HN	HH	HN	PP
Tijdsspanne	NN	HN	HH	HN	HP
Brongebruik	NN	HN	HH	HN	HP
Conclusie	NN	HH	HH	NN	PP

N=Narrativisme, P=Positivisme, H=Hermeneutiek

Qua onderzoeksobject volgen vrijwel alle historici (super)actoren. Wat soms problematisch is omdat sommige organisaties zich nog aan het vormen waren. In dat geval is er sprake van een narrativistische beoefening. Dan brengen historici verschillende gebeurtenissen samen die moeten leiden tot een vorming van een actor. Nederveen Meerkerk en Aerts zijn hier echter uitzonderingen op. Nederveen Meerkerk is duidelijk van een positivistische stempel. Nederveen Meerkerk onderzoekt systemen via data. Aerts brengt in dit onderzoek heel duidelijk een concept naar vormen aan de hand van verschillende verhalen door heel Europa. Er is vier keer hermeneutiek geturfd, vier keer narrativisme en twee keer positivisme. Daarmee is het onderzoeksobject bij historici voornamelijk zowel hermeneutisch als narrativistisch.

De tijdsspanne die historici gebruiken zijn bijna allemaal lineair van aard. Alle historici, met uitzondering van Aerts, laten een lineair, organisch en chronologisch proces zien. Bij Blom en Hellema worden tijdsbeelden echter ook geïsoleerd om binnen dat geïsoleerde tijdsblok een lineair proces te laten zien. Aerts daarentegen springt door de tijd en gebeurtenissen heen en brengt op deze manier veel geïsoleerde gebeurtenissen samen in een geheel. Nederveen Meerkerk volgt ook een lineaire ontwikkeling, namelijk die van de ontwikkeling van de bureaucratie in gemeente Dordrecht. Nederveen Meerkerk stelt echter ook een cyclische tijd in door verschillende trends bloot te leggen die zich min of meer herhalen. In tijd van welvaart groeit de bureaucratie, en in tijd van neergang wordt dit niet afgestoten maar verminderend aangepast, aldus Nederveen Meerkerk. Over het algemeen komt het lineaire aspect het meeste voor en zo is hermeneutiek vijf keer geturfd. Narrativisme is vier keer geturfd en is daarom ook een belangrijk kenmerk. Positivisme slechts één keer.

Het brongebruik is gelijk verdeeld evenals de tijdsspanne. Er is vijf keer

hermeneutiek, vier keer narrativisme en één keer positivisme geturfd. Hierbij is Aerts volledig narrativistisch omdat hij eigenlijk alleen gebruikt maakt van culturele bronnen. Nederveen Meerkerk gebruikt zowel ambtelijke archiefstukken als statistische werken en is daarmee zowel positivistisch als hermeneutisch. Blom en Hellema gebruiken een mix van culturele en ambtelijke bronnen en Couperus alleen ambtelijke stukken. Wat betreft wetenschappelijke literatuur ligt de nadruk voornamelijk op geschiedkundige en filosofische literatuur. Nederveen Meerkerk gebruikt ook sociologische en economische literatuur en verwijst, net als Couperus, naar bestuurskundige/bestuurshistoricus Raadschelders. Al met al zijn narrativisme en hermeneutiek het meest voorkomend.

De conclusies die de historici trekken zijn minder dubbelzinnig van aard. Aerts en Hellema zijn beide duidelijk narrativistisch. Aerts en Hellema houden hun geschiedenisverhaal voor als spiegel. Couperus en Blom trekken alle twee een lijn van het verleden naar het heden om meer begrip te verkrijgen in de huidige situaties en deze zo te kunnen verklaren en in het geval van Blom om te zetten in adviseren. Zowel Couperus als Blom trekken een hermeneutische conclusie. Nederveen Meerkerk legt duidelijk een trend bloot. Deze trend wordt niet expliciet omgezet naar een waarschuwing voor het heden maar geeft inzicht in trends die plaats hebben gevonden. Dit is positivistisch. Daarmee is er vier keer hermeneutiek, vier keer narrativisme, en twee keer positivisme geturfd.

In totaal is er twintig keer hermeneutiek, zes keer positivisme en veertien keer narrativisme geturfd. Hermeneutiek en/of narrativisme komt over het algemeen bij bijna alle auteurs terug terwijl positivisme alleen bij Nederveen Meerkerk voorkomt. Nederveen Meerkerk is van een sociaal en economisch geschiedkundige school en deze traditie kan de voorkeur voor positivisme verklaren. Daar komt bij dat Nederveen Meerkerk ook het meest technisch onderwerp heeft, namelijk bureaucrativering en daarbij ook literatuur van sociale wetenschappers gebruikt in tegenstelling tot de anderen. Echter, de hang naar hermeneutiek en narrativisme is duidelijk bij alle auteurs. Opvallend is ook dat de meeste auteurs het verleden beschrijven en verklaren in het licht van het verleden. Dit doen de auteurs zonder per sé lessen of verhalen naar het heden door te trekken. Althans niet expliciet, ze laten dit meer aan de lezer over. Hoe dan ook de meest voorkomende tradities bij de historici zijn duidelijk hermeneutiek en narrativisme.

	Hermeneutiek	Positivisme	Narrativisme
Aerts	0	0	8
Blom	5	0	3
Couperus	8	0	0
Hellema	5	0	3
Nederveen	2	6	0
Totaal:	20	6	14

Historici en bestuurskundigen als bestuurshistorici

Binnen de bestuursgeschiedenis zijn zowel positivistische, hermeneutische als narrativistische tradities aanwezig. De geschiedenis wordt onderzocht als verhaal, context en als data en trends. Voor concrete lessen, context en begrip in het heden of juist voor begrip voor het verleden. Als de analyse van de bestuurskundigen en historici samengevoegd worden is de meest voorkomende traditie de hermeneutische traditie, welke zevenendertig keer geturfd is. De tweede traditie is positivisme welke drieëntwintig keer geturfd is en de minst voorkomende de narrativistische welke negentien keer geturfd is. Toch zijn er verschillen tussen de bestuurshistorici vanwege verschillende achtergrond.

Het duidelijkste verschil tussen de historici en bestuurskundigen is de voorkeur voor het soort onderzoek. Historici turven twintig keer hermeneutiek, zes keer positivisme en veertien keer narrativisme. Dit terwijl de bestuurskundigen zeventien keer hermeneutiek, zeventien keer positivisme en vijf keer narrativisme turven. Historici neigen dus meer naar narratief onderzoek waar bestuurskundigen neigen naar positivistisch onderzoek met hermeneutiek als gemeenschappelijke voorkeur. Desalniettemin komen wel alle vormen bij beide groepen voor.

Opvallend is wel dat bestuurskundigen vaak technische onderwerpen bestuderen in de geschiedenis. Bestuurskundigen kijken vaak naar onderwerpen als bureaucratiesering en overheidstaken. Dit terwijl historici veel bredere onderwerpen bekijken zoals een actor in het algemeen of een verhaal creëren uit een concept of geografische aanduiding. Bestuurskundigen gebruiken deze actoren of concepten om verder in te zoomen op een onderdeel van de actor of het concept. Nederveen Meerkerk is de enige historica, in dit onderzoek, die ook een dergelijk technisch onderwerp onderzoekt. Ook Nederveen Meerkerk neigt meer naar een positivistische werkwijze. Daarmee heeft de voorkeur voor een bepaalde manier van onderzoek wellicht ook te maken met het onderwerp van het onderzoek. De voorkeur voor een bepaald onderzoek lijkt dan echter weer vooral een voorkeur tussen faculteiten.

Een andere opvallendheid is dat de bestuurskundigen vaker een directe lijn naar het heden trekken. Alle bestuurskundigen trekken de tijd door tot aan het heden of het nabije verleden, met uitzondering van Wagenaar. Dit spreekt van een voorkeur om lessen uit het verleden naar het heden te halen. Dit door middel van het heden in het licht van het verleden te zien of door juist trends te ontwaren in het verleden die nu nog zouden doorwerken. Historici daarentegen spiegelen veel meer een beeld van het verleden en laten aan de lezer over of dit relevant is voor het heden. Aerts spiegelt het verleden direct met het heden en Blom laat zijn geschiedschrijving ook doorlopen tot het heden. Daarmee zijn Aerts en Blom de enigen die hun geschiedschrijving, min of meer, expliciet door laten lopen. Het heden willen begrijpen uit het verleden (hermeneutiek) en trends in het verleden doortrekken tot het heden (positivisme) zijn veel concretere lessen en doelen voor het heden dan het abstracte spiegelen wat positivisme doet. Het verschil tussen historici en bestuurskundigen duidt dan ook op een facultair verschil, namelijk: dat bestuurskunde een prescriptief doel heeft en geschiedwetenschap die dat niet altijd heeft.

De laatste opvallendheid is dat er in Nederland maar weinig bestuurskundigen zijn die geschiedenis bestuderen of zich bestuurshistoricus noemen. Dit bleek uit de selectie van bestuurskundige auteurs. In de gevonden artikelen bleek vaak een overlap in auteurs te zitten. Daarbij zijn de meeste van deze auteurs verbonden aan de Universiteit van Leiden. Ook de auteurs die geselecteerd zijn. Veel van de bestuurskundige werken verwijzen naar elkaar en het zwaartepunt van deze wetenschap zit in Leiden. Dit terwijl een auteur als

Raadschelders (1998) meerdere malen heeft aangeven dat bestuursgeschiedenis een geijkte discipline binnen de bestuurskunde is. Op internationaal niveau is dit wellicht ook waar. Dit is echter niet bestudeerd in deze studie en blijft daarmee een opvallendheid, maar dit zou interessant zijn voor een eventueel vervolgonderzoek.

Daarmee is de veronderstelling dat bestuurshistorici met een bestuurskundige achtergrond neigen naar positivistisch en hermeneutisch onderzoek, terwijl bestuurshistorici met een geschiedkundige achtergrond neigen naar hermeneutiek en narrativisme, bevestigd. Hoewel deze bestuurshistorici allemaal het verleden openbaar bestuur onderzoeken maken zij andere keuzes in hun onderzoeken. Tijdsspannes worden anders ingedeeld en actoren worden anders ingezet. Wel hebben de bestuurshistorici gemeen dat zij allen zoeken naar een begrip van het verleden en het heden via elkaar. Door het verleden te begrijpen kan duidelijk worden waar situaties in het heden vandaan komen. Echter, zijn de onderzoekers met bestuurskundige achtergrond meer op zoek naar concrete lessen en onderzoekers van geschiedkundige stempel op zoek naar abstracte lessen die meer aan de lezer overgelaten worden. Daarmee kan geconcludeerd worden dat allerlei rollen van geschiedenis mogelijk zijn en dat deze van elkaar verschillen puur door de tradities van de instituties waaraan de onderzoeker werkzaam is.

Conclusie

Dit onderzoek begon met een persoonlijke verwondering over het verschil tussen de studie geschiedenis, aan de Faculteit der Letteren op de Radboud Universiteit, en tussen de studie bestuurskunde, aan de Faculteit der Managementwetenschappen op de Radboud Universiteit. De verwondering lag vooral in het feit dat er totaal andere methoden gebruikt werden om andere conclusies te trekken in onderzoeken. Het verschil in onderwerp was immers vanzelfsprekend. Toch met wetenschapsfilosofische ontwikkelingen, waarvan verondersteld werd dat deze universeel geaccepteerd waren, was het gat groter dan verwacht. Uit die verwondering is de volgende hoofdvraag voortgekomen: *Hoe verschillen de geschiedwetenschappen die het openbaar bestuur bestuderen in wetenschapsopvatting van de bestuurswetenschappen die de geschiedenis bestuderen?*

Deze vraag is relevant omdat Kuhn met zijn paradigmaleer al duidelijk maakte dat wetenschap een voorkeur voor methodes en theorieën is, op algemeen wetenschappelijk niveau evenals tussen de verschillende wetenschappen. Latour stelt daarbij dat wetenschap beïnvloed wordt door de wetenschappelijke praktijk en haar sociale context. Over verloop van tijd ontstaat er een black box waarbij de sociale context uit het zicht verdwijnt en onzichtbaar wordt. Wetenschappers baseren zich op de resultaten en methoden van hun leermeesters zonder de voorgaande keuzes te bevragen. Om dit te onderzoeken en de hoofdvraag te beantwoorden is er eerst gekeken naar welke wetenschapstradities er zijn. De meest dominante drie wetenschapstradities zijn: hermeneutiek, positivisme en narrativisme. Welke alle drie op een eigen manier kennis ervaren, blootleggen en verspreiden.

Vervolgens is dit geoperationaliseerd en zijn er tien wetenschappelijke werken bekeken. Daarvan zijn er vijf geschreven door historici die het openbaar bestuur in brede zin bestuderen en vijf zijn geschreven door bestuurskundigen die het openbaar bestuur in het verleden bestuderen. Daar kwamen een aantal opvallendheden uit.

De algemene bestuursgeschiedenis heeft als dominante traditie de hermeneutiek. Echter, de wetenschappers onderling verschillen nogal. Ten eerste is de wereld van bestuurskundige bestuurshistorici in Nederland nogal klein. De bestuurskundige bestuurshistorici centreren zich voornamelijk in Leiden. Dit terwijl historici een veel diversere groep is. Ten tweede bestuderen bestuurskundige bestuurshistorici veel technischere onderwerpen als bureaucraties en overheidstaken en hoe deze zich ontwikkelen. Daarbij trekken bestuurskundige bestuurshistorici het verleden vaak door tot het heden, waardoor het verleden een context is voor het heden. Geschiedkundig bestuurshistorici nemen vaak bredere onderwerpen zoals een actor in gehele zin en niet een bepaald aspect van die actor als onderwerp. Waarbij geschiedkundige bestuurshistorici voornamelijk het verleden in het verleden bestuderen en niet per sé als brug naar het heden. Met uitzondering van Nederveen Meerkerk, die bekend staat als sociaaleconomisch historica. Ook Nederveen Meerkerk bestudeert een onderwerp als bureaucraties.

Naast deze opvallendheden verschillen de historici van de bestuurskundigen ook in de keuze voor wetenschapstradities. Bij de historici is twintig keer hermeneutiek, zes keer positivisme en veertien keer narrativisme geturfd. Dit terwijl bij bestuurskundigen zeventien keer hermeneutiek, zeventien keer positivisme en vijf keer narrativisme is geturfd. Daarmee kan de hoofdvraag beantwoord worden, in combinatie met de opvallendheden: De Nederlandse historici hebben een voorkeur in wetenschapsopvatting voor hermeneutiek en narrativisme en de bestuurskundigen hebben een voorkeur voor hermeneutiek en positivisme.

Wellicht zou een combinatie van al deze vormen en tradities naast elkaar het meeste

recht doen aan de werkelijkheid. Alle drie deze tradities zijn immers een beslagen raam op de werkelijkheid. Waarvan ieder beslagen raam één deel en bepaalde details laat zien. Misschien doen zij samen, naast elkaar, meer recht aan de werkelijkheid dan het concentreren op maar één raam.

Reflectie

Nu de hoofdvraag beantwoord en het onderzoek geconcludeerd is zijn er toch nog een aantal punten die genoemd dienen te worden. In het onderzoek waren er een aantal moeilijkheden. De grootste moeilijkheid was voornamelijk het selecteren van de te bestuderen werken. Daarbij zouden de kenmerken van de drie wetenschapstradities uitgebreid kunnen worden.

De werken die geselecteerd zijn waren voornamelijk op titel gekozen om vervolgens verder te kijken welke werken ook echt gebruikt konden worden in dit onderzoek. Daarbij viel voornamelijk op dat er relatief weinig bestuurskundigen in Nederland zijn die de geschiedenis bestuderen. Het gehalte van bestuurskundigen die werkzaam zijn aan de Universiteit van Leiden is relatief hoog. Idealiter waren de auteurs meer verspreid geweest over de universiteiten in Nederland. Nu wordt de indruk gewekt dat het bestuderen van de geschiedenis door bestuurskundigen in Nederland vooral aan de Universiteit van Leiden wordt gedaan. Dit is eenzelfde universiteit met haar eigen cultuur en zodoende is het niet heel vreemd dat deze wetenschappers een overeenkomende onderzoeksmethode kunnen hebben. Dit zou (in een eventueel vervolgonderzoek) opgelost kunnen worden door internationale werken te bestuderen.

De drie wetenschapstraditie die in dit onderzoek beschreven zijn werden op vier punten onderscheiden: tijdsspanne, methode, doel en brongebruik. In het eerste deel wordt expliciet gemeld dat esthetiek en het kritisch-zijn niet meegenomen werden als onderscheidende kenmerken. Achteraf gezien zouden esthetiek en kritisch-zijn wel meegenomen kunnen worden. Alle drie de vormen hebben in ieder geval een eigen vorm van esthetiek. Er zou beargumenteerd kunnen worden dat narrativisten een literaire esthetiek kennen, positivisten bijvoorbeeld elegante modellen en hermeneutici een ambachtelijke omgang met hun teksten. Dit is echter niet gedaan in dit onderzoek en hoe het hier als voorbeeld gegeven wordt is het relatief ruw. Gekozen is om deze punten niet mee te nemen omdat esthetiek een relatief subjectief concept is, evenals kritisch-zijn. Toch zou het de moeite zijn dit nader te beschouwen als een ander onderscheidend kenmerk om zo meer verschillen tussen de wetenschapstradities te kunnen ontwaren.

Verder zou het wellicht ook interessant zijn om een aantal "grote" of "gerenommeerde" werken te vergelijken met minder spraakmakende onderzoeken. In dat geval zou er voor zowel de groep bestuurskundigen als voor de groep historici een balans gevonden moeten worden tussen gerenommeerde werken en minder spraakmakende onderzoeken. Hoewel dit puur speculatief is lijkt het de moeite waard om te zien of er verschil tussen onderzoeken die als spraakmakend en minder spraakmakend gezien worden qua methode of traditie te onderscheiden zijn. Dit zou immers het een en ander over de wetenschappelijke cultuur kunnen zeggen. Echter, is dit wellicht eerder een persoonlijke nieuwsgierigheid dan een duidelijk te operationaliseren onderscheid.

Bibliografie

- Aerts, R. A. M. (2009). *Het aanzien van de politiek: Geschiedenis van een functionele fictie*. Amsterdam: Bakker.
- Blom, J. C. H., & Lamberts, E. (2006). *Geschiedenis van de Nederlanden*. Baarn: HB Uitgevers.
- Caldwell, L. K., (1955). "The relevance of Administrative History". *Revue International des Sciences Administratives* 21 no 3.
- Couperus, S., Kaal, H.G.J., Randeraad, N., & Trigt, P. van. (2017). 'Provincializing the Dutch State: South Holland in the 19th Century'. *Journal for the History of Public Administration*, 2.
- Crum, B. (2016). 'Political science research and its political relevance', in H. Keman & J. Woldendorp (eds.), *Handbook of Research Methods and Applications in Political Science* (pp. 469-482). Cheltenham: Edward Elgar.
- Hart 't, P. (2001), *Verbroken Verbindingen, over de politisering van het verleden en de dreiging van een inquisitiedemocratie*. Amsterdam: De Balie.
- Hellema, D. (1995). 'The Relevance and Irrelevance of Dutch Anti-Communism: The Netherlands and the Hungarian Revolution, 1956-57.' *Journal of Contemporary History*, 30, 1.
- Jansen, H. (2010). *Triptiek van de Tijd*. Nijmegen: Vantilt.
- Kerkhoff, T. Martina, J. (2015). 'Advies aan de regering: staatscommissies in Nederland tussen 1814 en 1970' *Beleid en Maatschappij* 42 no 2.
- Kuhn, T. (1962/1996). *The Structure of Scientific Revolutions*, Chicago: University of Chicago Press.
- Lakatos, I. (1970). 'Falsification and the Methodology of Scientific Research Programmes', in: Lakatos, I. & A. Musgrave (red.) (1973) *Criticism and the Growth of Knowledge*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Latour, B. (1987). *Science in action: How to follow scientists and engineers through society*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Meer van der, F.M., Dijkstra, G.S.A., Kerkhoff, A.D.N. (2016), 'The Dutch decentralized unitary state and its effects on civil service systems in the period of the Night Watch, Welfare and Enabling States 1814 – 2016'. *Zeitschrift für Verwaltungsgeschichte* 1.

Nederveen Meerkerk van, E. (2010). 'Professionalization of public service: civil servants in Dordrecht 1575-1795'. *Journal of Urban History* 36.

Raadschelders, J. C. N. (1990). *Plaatselijke bestuurlijke ontwikkelingen 1600-1980: Een historisch-bestuurskundig onderzoek in vier Noord-Hollandse gemeenten*. S.l: s.n..

Raadschelders, J.C.N. (1994). 'Administrative History: Contents, Meaning and Usefulness'. *International Review of Administrative Sciences* 60 no 1.

Raadschelders, J. C. N. (1998). *Handbook of administrative history*. New Brunswick, N.J., U.S.A: Transaction Publishers.

Sobel, D. (2011). *A More Perfect Heaven: How Copernicus Revolutionised the Cosmos*. A&C Black.

Stone, D. (2011) *Policy Paradox. The Art of Political Decision Making*. New York: Norton & Company.

Thuillier, G. (1995), *La Métier d'Historien*. Presses universitaires de France.

Veldheer, V. (1994). *Kantelend bestuur: Onderzoek naar de ontwikkeling van taken van het lokale bestuur in de periode 1851-1985*. Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Wagenaar, P., Kerkhoff, T., Rutgers, M. (2011) *Duizend jaar openbaar bestuur in Nederland: Van Patrimoniaal bestuur naar waarborgstaat*. Uitgeverij: Coutinho.

Wagenaar, F.P. (1999). *"Dat de regering niet en bestaat bij het corpus van de magistraet van Den Hage alleen" : de Sociëteit van 's-Gravenhage (1587-1802) : een onderzoek naar bureaucratiseren*. Hilversum.